

SAMORZĄD MIEJSKI

MIESIĘCZNIK

ORGAN ZWIĄZKU MIAST POLSKICH
POŚWIĘCONY SPRAWOM SAMORZĄDU MIAST
I SPRAWOM GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

WYDAWCA: ZWIĄZEK MIAST POLSKICH
REDAKTOR: HENRYK GROTOWSKI

REDAKCJA I ADMINISTRACJA
WARSZAWA MAZOWIECKA 7 TEL 10711

SAMORZĄD MIEJSKI

MIESIĘCZNIK

ORGAN ZWIĄZKU MIAST POLSKICH
POŚWIĘCONY SPRAWOM SAMORZĄDU MIAST
I SPRAWOM GOSPODARSTWA KRAJOWEGO.

WYDAWCA: ZWIĄZEK MIAST POLSKICH.
REDAKTOR: HENRYK GROTOWSKI.

REDAKCJA I ADMINISTRACJA:
WARSZAWA, MAZOWIECKA Nr. 7, TEL. 107-11.

Prenumerata	kwartalna	Zł. 9
"	półroczna	" 18
"	roczna	" 36
Pojedynczy zeszyt	miesięczny	" 3

Ceny ogłoszeń:

1 strona za tekstem	Zł. 30
1/2 strony	" 15
1 wiersz	" 0,50
Zewnętrzna strona okładki	" 100
Wewnętrzna	" 80
Ustępstwo dla miast	10%.

Treść zeszytu Grudzień 1925 r.:

	<i>Str.</i>
1) Dr. J. Polak: „O organizacji rządu i samorządu w dziedzinie zdrowia publicznego“	1073
2) Kronika. Z życia miast	1089
3) Kronika zagraniczna	1099
4) Skorowidz ustaw i rozporządzeń za czas od 9/X — 7/XI 1925 r.	1109
5) Skorowidz rzeczowy druków Sejmu za czas od 7/X — 23/X 1925 r.	1124
6) Bibliografia zagraniczna	1131
7) Przegląd wydawnictw miejskich	1146
8) Komunikaty	1149

O organizacji rządu i samorządów w dziedzinie zdrowia publicznego.

Tak często przez higienistów wspomiane słowa mistrza z Czarnolesia: „Szlachetne zdrowie! nikt się nie dowie, jako smakujesz, aż się zepsujesz”, oraz wielkiego Mickiewicza: „Ty jesteś jak zdrowie, ile cię trzeba cenić, ten się tylko dowie, kto cię stracił”, — tłumaczą nam całą tragedję zaniedbania zdrowia przez indywiduala, rodziny, gminy i państwa. Gdy cywilizacja grecka i rzymska w starożytności dosięgła była już wyższych szczeblów rozwoju w ochronie zdrowia obywateli, w nowożytnych dziejach świata zaledwie od półtora stulecia państwo zaczęło się istotnie interesować zdrowiem publicznem, a dopiero od kilkudziesięciu lat prawdziwy i szybki postęp zaczął się w tej dziedzinie. W każdym razie samorząd wyprzedził w tym względzie państwo o kilka wieków, jak o tem poniżej będzie mowa.

Wspomniałem tedy, że wyżej przytoczone słowa wieszczów naszych tłumaczą przyczynę tak długiego i ciężkiego zaniedbania zdrowotności. W istocie, zdrowi nie odczuwają zdrowia, samo bowiem zdrowie nie wywiera wrażenia, nie jest rozkoszą ciała lub ducha, jest raczej warunkiem odczuwania wszelkich dóbr; dopiero więc chory człowiek, gdy skutkiem choroby cierpi, gdy odczuwa niezdatność do pracy i koszta chorobą spowodowane, poznaje wartość zdrowia i żałuje że zaniedbał zastosowania środków ochrony jego. To samo możemy powiedzieć o ojcach rodziny, których dopiero choroba dzieci poucza o wartości zdrowia, to samo wreszcie stosuje się do całych gmin i do całego państwa.

Nietylko jednak neutralny pod względem wrażeń charakter zdrowia był przyczyną wielowiekowego zaniedbania jego: do wysunięcia na pierwszy

plan tej wielkiej sprawy potrzeba było zrozumienia dokładnego wszelkich korzyści płynących z zachowania jego i wszelkich szkodliwości z utraty zdrowia płynących oraz niezbitych dowodów, że utracie zdrowia w istocie zapobiec można.

Znaczenie zdrowia dla jednostek i rodzin jest zrozumiałem: choroba sprowadza cierpienia, zagraża śmiercią, rujnuje przez koszty jakie pociąga kuracja i przez osłabienie lub zupełne zatajowanie zdolności do pracy.

Wypływa stąd wielki uszczerbek dla państwa i gminy z powodu chorób i zgonów. Pominąwszy niesłychane cierpienia jakie choroby i zgony sprawiają wśród ludności, zatrzymamy się na znaczeniu finansowem zdrowia.

Z liczby zgonów jakie nam dają urzędy statystyczne, łatwo obliczyć przypuszczalne liczby zachorowań, ponieważ doświadczenie wykazało, że na 30 chorych wypada jeden wypadek śmierci. Można też łatwo obliczyć liczbę dni jakie choroby zabierają społeczeństwu, ponieważ doświadczenie wykazuje, że choroba obłożna trwa średnio około 20 dni. Przy obliczaniu strat spowodowanych wstrzymaniem pracy, uwzględnia się liczba osób zarabiających na utrzymanie, bądź siebie tylko, bądź rodziny, oraz wartość pieniężna dziennej pracy. Wreszcie należy wziąć pod uwagę koszty pogrzebów i utrzymania grobów.

Co się zaś tyczy strat jakie sprowadza ubytek ludzi z powodu zgonów, to obliczenia odnośne opierają się na średniej długości życia i okresu zdolności do pracy oraz norm zapłaty za pracę. Inni autorzy obliczali wartość pieniężną średniego człowieka samodzielnie pracującego na utrzymanie, przez określenie kosztów żywienia i wychowania osobnika, czyli przygotowania go do pracy zarobkowej.

Farr już przed kilkadziesiąt laty obliczał wartość średniego robotnika w Anglii na 6.250 obecnych złotych polskich. Rochard w tymże czasie obliczał straty spowodowane zgonem dzieci do lat 16 we Francji na 432 miliony franków rocznie, odpowiednio do kosztu wychowania, ogół zaś strat z powodu chorób i śmierci we Francji obliczał na 1 miliard 649 milionów franków rocznie.

Dr. Ascher (Wirtschaft und Gesundheit Berlin 1917) potwierdzając wyrażenie Körner'a że „wyższą nad wszystkie skarby i wydajność ziemi jest wartość człowieka”, udowadnia je obliczeniem szczegółowem kosztów wychowania, które podane są w następującej tabelce Engla, uwidoczniającej w powyższy sposób rozumianą wartość dziecka i młodzieńca w zależności od stopnia wykształcenia, rozróżniając, o ile chodzi o dzieci w pierwszych latach życia, przynależność rodziców do danej kategorii pod względem wykształcenia.

Wartość chłopca i młodzieńca o wykształceniu

	niższem	średniem	wyższem
Przy urodzeniu	100,00	200,00	300,00
Po 5 latach	878,08 mar. zł.	1.756,06	2.634,09
Po 10 latach	2.047,79 „	4.095,58	6.143,37
Po 15 „	3.738,16 „	7.476,32	11.214,48
Po 20 „	6.068,78 „	12.137,56	18.206,34
Po 25 „	9.183,41 „	18.364,82	27.547,23

Ponieważ (powiada dr. Ascher) według obliczeń sekretarza stanu Helffericha ogólny przychód Niemiec w r. 1913 wyniósł 40 — 41 miliardów marek złotych, co przy stopie 5% odpowiada majątkowi 800 miliardów, przeto na podstawie tabelki Anglii i tablic ludności Niemiec można łatwo stwierdzić słuszność powyżej przytoczonego twierdzenia dr. Körnera.

Przed wojną dokonałem w przybliżeniu obliczenia strat powodowanych chorobą i śmiercią w b. Królestwie Polskiem. Ludność przyjmowano wówczas pospolicie na 10 milionów; śmiertelność zaś ludności obliczano po 26 na każdy tysiąc żyjących rocznie. Średnią wartość osobnika pracującego na utrzymanie przyjąłem 1.500 rubli, a zatem znacznie mniej niż przyjmowano w Anglii; płacę zaś zarobkową obliczałem tylko na 30 kopiejek dziennie, opierając się na danych statystycznych o pracy. Koszt pogrzebu i utrzymanie grobu obliczyłem na 5 rubli.

Obliczenie wypadło jak następuje:

Liczba umierających rocznie	260.000
„ chorych	7.800.000
Dni choroby	156.000.000
Liczba zgonów osób pracujących na utrzymanie	57.200
Dni straconych dla pracy zarobkowej	34.320.000
Koszt pogrzebów.	1.300.000 rubli
Leczenie i pielęgnowanie chorych.	46.800.000 „
Strata zarobku	10.296.000 „
Strata w ludziach pracujących na utrzymanie	85.800.000 „
Ogółem strata.	144.196.000 rubli
	Czyli 377.309.600 złot.

Pragnąc obliczyć w przybliżeniu obecne straty powodowane chorobą i śmiercią w Polsce, musimy wziąć pod uwagę nie tylko liczbę ludności, którą przyjmujemy za 28.000.000, lecz również olbrzymie podrożenie kosztów leczenia i pracy. Dzienny koszt leczenia i pielęgnowania chorych zgodnie z praktyką kas chorych, przyjmujemy na 4 złote dziennie (jako

minimum), zaś wartość pracy zarobkowej, zgodnie ze wskazówką udzieloną nam w Ministerstwie Pracy—na 3 złote dziennie. Przymuszając tedy, że cyfra śmiertelności w całym państwie pozostała jak przed wojną 26 na tysiąc ludności (cyfry ścisłej niestety statystyczne nasze instytucje nie posiadają) otrzymalibyśmy następujące obliczenie strat wyrządzonych Polsce przez chorobę i śmierć:

Liczba umierających rocznie	728.000	
Liczba chorujących	21.840.000	
Dni choroby	436.800.000	
Zarabiających na utrzymanie umiera.	160.160	
Choruje pracowników	480.480	
Dni choroby u pracowników.	96.096.600	
Koszta leczenia chorych wynoszą.	1.747.200.000	złoty
Strata zarobku	288.288.000	„
Wartość pracowników umierających	2.402.400.000	„
Koszta pogrzebania i urządzenia grobu (20 złotych)	14.560.020	„
Ogółem.	4.452.448.000	złoty

Zatem straty jakie ponosi Polska rocznie z powodu choroby i śmierci wynoszą, w dodatku do cierpień fizycznych i moralnych, przynajmniej cztery miljarde złotych rocznie.

Jeżeli porównamy cyfrę tę z odmiennie obliczoną niegdyś przez Rocharda a przytoczoną wyżej cyfrą strat odnośnych we Francji, to przekonamy się, że cyfra nasza, zważywszy dzisiejsze stosunki finansowe przy niewielkiej różnicy ówczesnej liczby mieszkańców we Francji a obecnej w Polsce, raczej mogłaby być uznana za niższą od rzeczywistej. Zmniejszenie śmiertelności do normy oddawna ustalonej w zdrowych państwach Zachodniej Europy (Anglja, państwa Skandynawskie, w których umiera około 16 na 1.000 rocznie), dałoby oszczędności półtora miljarda złotych rocznie, co stanowi odsetek od kapitału 30 miliardów przy stopie 5-procentowej. Taką więc kwotę opłaciłoby się wydać na cele zdrowia publicznego w Polsce, zyskując w dodatku olbrzymią oszczędność największych cierpień chorobą i śmiercią przyczynianych.

W ogólności motywy nakazujące państwu popieranie zdrowia publicznego są następujące:

1) Państwo, jako opiekun główny obywateli, winno zabezpieczyć największe, najogólniejsze dobro ich, jakim jest zdrowie. Suma szczęścia obywateli zależy przedewszystkiem od ich zdrowia.

2) Warunkiem pomyślności narodu i państwa jest praca, wydajność zaś jej zależy przede wszystkim od zdrowia i sprawności fizycznej ludności.

3) Urządzenia zdrowotne, jak zaopatrzenie ludności w dobrą wodę, kanalizacja, bruki, zadrzewienie i t. p., podobnie jak kąpiele, niszczenie pasożytów i t. p. należą do inwestycji znamionujących ogólną kulturę państwa i stanowią poniekąd o jego powadze. Państwo, którego obywatele są niechlujni, którego miasta i wsie toną w błocie, którego mieszkania nie zaspakajają potrzeb kulturalnego człowieka, traci na powadze chociażby miało „mocarstwowe” — stanowisko. Małe państwa w rodzaju Holandji, Danji, Belgji, Szwajcarii powagę swą w znacznym stopniu zawdzięczają kulturze swej, której najważniejszą część stanowią urządzenia zdrowotne.

4) Inwestycje zdrowotne po największej części służą zarazem również do innych celów: wodociąg służy do przemysłu i tłumienia klęski pożarów, kanalizacja osusza grunt i piwnice, chodniki i bruki dobre oszczędzają obuwie, ułatwiają przewóz ludzi i rzeczy i t. p.

Samo przez się rozumie się zatem, że zdrowie publiczne stanowi skarb, którego ochrona nietylko winna być zadaniem każdej poszczególnej jednostki, ale również całego społeczeństwa, gminy i rządu.

Przedewszystkiem tedy każda jednostka ma we własnym interesie ochraniać swe zdrowie. Aby czynić to, musi znać warunki zachowania zdrowia, chcieć i móc wykonywać wskazówki higieny.

Warunki zachowania zdrowia osobniczego podaje higjena t. zw. prywatna czyli indywidualna. Poucza ona każdego, jakie znaczenie ma dla zdrowia powietrze, pokarmy, odzież, mieszkanie i t. p., jakie własności powinny mieć te przedmioty i jak należy korzystać z nich, jak oddychać, żywić się, jak utrzymywać mieszkanie, jak pracować, używać spoczynku i snu, oraz sportów dla zdrowia pożytecznych. Uczy też higjena chronienia się od jądów wszelkiego rodzaju, głównie od zarazków chorób zakaźnych.

Oczywiście, że w wielu, nawet w większości wypadków wskazówki higieny prywatnej pozostaną martwą literą, jeżeli obywatele lub instytucje rozumiejące znaczenie zdrowia dla narodu nie postarają się zwrócić uwagę wszystkich ludzi dorosłych i dzieci na konieczność dokładnego ich poznania i przejęcia się niemi. Dla dzieci nauka higieny w szkołach winna być obowiązująca.

W ten sposób obudzimy chęć do stosowania się do przepisów higieny.

Lecz, jak powiedzieliśmy wyżej, nie dość jest chcieć, a trzeba móc żyć według takich wskazówek.

Otóż niewielu jest ludzi, którzyby o własnych środkach mogli żyć według wskazówek higieny. Ażeby mieć wodę dobrą, w większości wy-

padków trzeba wykonać kosztowne urządzenia techniczne; ażeby unikać spożycia mięsa szkodliwego i innych złych produktów, trzeba mieć nadzór odpowiedni, stacje badania mięsa, pracownie chemiczne i bakterjologiczne; aby uniknąć chorób zakaźnych, trzeba mieć szpitale i domy izolacyjne, zakłady dezynfekcyjne i t. p. Trudno też używać kąpeli, gdy niema we wsi lub nawet w miasteczku zakładu kąpielowego, trudno używać sportu, gdy niema placu niezbędnego i t. d.

Oczywiście, że sprawy te nie należą już do zadań poszczególnych obywateli, lecz do zrzeseń, i przedewszystkiem do zrzeseń prawnie określonych, jakimi są: rząd, gminy i większe jednostki samorządowe.

Zrzeszenia te mają za zadanie nietylko działalność twórczą celem uprzyśpieszenia ludności warunków zdrowego życia, ale również wpływ na samą wolę ludności w tym względzie, a to zapomocą prawodawstwa, środków administracyjnych i nadzoru.

Jak we wszystkich dziedzinach życia społecznego, tak oczywiście i w dziedzinie zdrowia rozumne poglądy i dobra wola jednych rozbija się o obojętność, ciemnotę lub złą wolę innych; zadaniem prawa i administracji jest właśnie rozrost dobra publicznego, a zatem postęp zdrowia publicznego i zabezpieczenie skarbu tego od czynników wrogich.

Wiele błędów popełnili zarówno teoretycy jak praktycy w administracji, traktując samorządy jako instytucje społeczne nie stanowiące części składowej administracji państwowej, dziś wszakże dość jasnym dla wszystkich stał się pogląd, że samorząd miejscowy narówni z rządem stanowi część składową państwa, które część spraw swych i to bardzo ważnych przekazuje samorządom, opracowując dla nich ordynacje wyborcze i statuty i nie zrzekając się współdziałania i nadzoru.

W Europie z chwilą odrodzenia zdrowotności publicznej gminy stały się siedliskiem statutów i czynności sanitarnych; higieny państwowej nie było. Dopiero od końca osiemnastego stulecia datują się dzieła naukowe budujące sanitarię państwową, a za pierwszą ustawę organizacyjną higieny państwowej należy uznać akt angielski o zdrowiu publicznem z r. 1848, który w r. 1875 został zastąpiony przez nowy akt o tej samej nazwie (Public health Act). W tym właśnie okresie wydano cały szereg ustaw zasadniczych o organizacji zdrowia (w Austrii w r. 1870, w Szwecji w r. 1874, na Węgrzech w r. 1876, we Włoszech w r. 1878, w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej w r. 1879 i t. p.).

Organizacja higieny państwowej jest bardzo trudną, albowiem zdrowie publiczne wkracza we wszelkie sfery życia społecznego i państwa; zwolennicy bezwarunkowego wyodrębnienia i zjednoczenia centralnego zarządu zdrowiem publicznem nie liczyli się z faktami, że higijena dróg że-

laznych zależąc od sprawności rozmaitych, zarówno lekarskich, jak technicznych i innych, organów nie może nie obowiązywać ministra kolei, podobnie jak higiena szkolna musi interesować cały personel pedagogiczny z ministrem oświaty na czele. Tem się tłumaczy, iż sama przynależność centralnego organu zdrowia przed wojną, jak zresztą i obecnie, nie była jednakową w różnych państwach: w Stanach Zjednoczonych zarząd centralny zdrowiem publicznem należał i należy do Ministerjum skarbu, w Anglii należał do Głównego Urzędu samorządów, obecnie zamienionego na Ministerjum zdrowia, w Niemczech z początku do Ministerjum oświaty, później do Min. spraw wewnętrznych i t. p. Ponieważ wojna musi być połączoną z wzmocnionymi zabiegami w dziedzinie zdrowia, a nadto wprowadza mocną dyscyplinę państwową w życie społeczne, przeto, po wielkiej wojnie, z rozwojem znacznym etatyzmu, powstała koncepcja ministerjów zdrowia publicznego. Instytucje te utworzono w kilku państwach (w Austrii, Czechosłowacji, Jugosławji i in.), w niektórych z nich atoli później skasowano. Właściwie obecnie jedynie w Anglii istnieje odrębne ministerjum zdrowia z egzekutywą, atoli prócz spraw zdrowia w ścisłym znaczeniu, obejmuje ono nadzór i opiekę nad wszystkimi samorządami, nadto nie tylko pod względem zdrowia, ale i wszystkich innych funkcji,—władz zaś 1-ej i 2-ej instancji, poza samorządami, Anglja nie posiada. Zresztą w Anglii, podobnie jak i w innych krajach, w których wprowadzono Ministerjum zdrowia, ministrem zwykle nie bywa lekarz. Obecnie, z nielicznymi wyjątkami, organ centralny zdrowia publicznego należy do Ministerjum Spraw Wewnętrznych (w Belgji, Hiszpanji, Włochach, państwach skandynewskich), we Francji — do Ministerjum Opieki Społecznej i higieny.

Jako przykład centralnego organu w Ministerjum Spraw Wewnętrznych, stanowiący niejako typ organizacji—możemy podać Belgję. Organem centralnym zdrowia znajduje się tam (podobnie jak we Włoszech, u nas i t. p.) Generalna Dyrekcja Zdrowia w Min. Spr. Wewn. Posiada ona następujące wydziały: 1) Administracji centralnej (prawodawstwo, walka z chorobami zakaźnymi, higiena społeczna, rachunkowość, sprawy osobiste, sprawy odnoszące się do obiegu produktów spożywczych, pracownice i t. p. 2) Inspekcji higienicznej, reprezentowanej przez inspektorów w każdej prowincji, przez służbę państwową dezynfekcyjną, portową, farmaceutyczną, weterynaryjną, analityczną, przez Urząd państwowy szczepienia ospy. Ogółem służba w instytucji centralnej składa się z kilkunastu lekarzy i tyluż innych specjalistów kierujących sprawami technicznymi w Brukseli i na prowincji. Nadto Dyrekcja pracuje w ścisłym porozumieniu z Królewską Akademią lekarską w Belgji, z Radą Najwyższą higieny publicznej, której przewodniczącym jest Dyrektor Generalny zdrowia, z Instytutem

narodowym opieki nad dzieckiem, ze stowarzyszeniem belg. Czerwonego Krzyża, z Komisją farmakopei, z Ligą narodową przeciwgruźliczą, Towarzystwem narodowym zaopatrzenia w wodę i t. p.

Jeżeli z typem powyższym — organizacją w Belgji — porównamy organizacje w innych państwach, spostrzeżemy wszędzie zasadnicze podobieństwo z różnicami w szczegółach. Podobieństwo polega na tem: 1) że niezależnie od większego lub mniejszego wyodrębnienia centralnej instytucji zdrowia publicznego, udział organów administracyjnych, a więc zwierzchników prowincji, obwodów i t. p., jest zjawiskiem powszechnem, wyjąwszy, jak wyżej wspomnieliśmy, Anglję, w której odrębnych władz administracyjnych 1 i 2 instancji, poza samorządami niema, 2) że w państwach, w których wprowadzono odrębne ministerja zdrowia, na czele tych ministerstw prawie nigdy nie stają lekarze, a co za tem idzie, żadnej istotnej różnicy pomiędzy najwyższymi specjalnymi organami zdrowia w tych i w pozostałych państwach nie mamy, przedstawicielstwo w rządzie i tu i tam jest niefachowe, a raczej nielekarskie, 3) że główne fachowe organa zdrowia, jak np. dyrektorzy generalni (w Belgji, Włoszech, Polsce) czy szefowie departamentów (w Austrii, Anglii i in.) mają jednakowe atrybucje niezależnie od tego, czy znajdują się w Ministerjum zdrowia, spraw wewnętrznych lub w Ministerjum administracji społecznej, 4) że sprawy zdrowotne należą do resortu kilku ministerjów. Różnice polegają na przewadze organów zdrowia należących do rządu (we Włoszech, w Niemczech) lub do samorządów (w większości państw), na silniejszej (we Francji) lub słabszej interwencji rządu w sprawach samorządowych, na większem lub mniejszem zespoleniu rządu z organizacjami wolnej inicjatywy społecznej (stowarzyszenia sanitarne i filantropijne, instytuty, pracownie analityczne i t. p.).

Przechodząc do rozwoju organizacji zdrowia publicznego w Polsce, zaznaczyć przedewszystkiem musimy, że i w Polsce, podobnie jak w całej Europie z chwilą odrodzenia kultury, zarządzenia zdrowotne zaczęły się wyłącznie w miastach, rządzących się prawem Magdeburkiem czy Chełmińskiem. Wilkierze zarządów miejskich już w 14-tym stuleciu dotyczyły często spraw zdrowia publicznego, przepisów budowlanych, zaopatrzenia w wodę, sprzedaży produktów spożywczych, oczyszczania ulic. Należałoby uwiecznić w dziejach Europy fakt, że w owej tak dalekiej przeszłości liczne miasta polskie, w późniejszym zaborze rosyjskim figurujące, posiadały wodociągi, których w końcu wieku dziewiętnastego nie było już ani śladu.

Okresy rozbiorów Polski przypadły jak widzieliśmy w okresie początkowej organizacji higieny publicznej w Europie.

Gdy nastąpiły rozbiory Rzeczypospolitej, dzielnice zabrane przez Austrię oraz przez Niemcy podpadły pod ustawodawstwo sanitarne tych krajów; rozwój swoisty Polski zachował się jedynie w Księstwie Warszawskim i następnie w Królestwie Polskim do czasu zlikwidowania instytucji autonomicznych.

Krótkotrwały rząd pruski, przed utworzeniem Księstwa Warszawskiego, podzielił przypadłą mu w udziale część Rzeczypospolitej na kamery: Poznańską, Kaliską, Warszawską, Płocką i Białostocką, tworząc w każdej Collegium medicum et sanitatis, wszystkie zaś kolegia podlegały władzy kolegium głównego (Obercollegium) medycznego w Berlinie.

W Księstwie Warszawskim Komisja Rządząca powierzyła organizację i zarząd służby zdrowia Najwyższej dyrekcji lekarskiej (w r. 1807); w departamentach ustanawiano fizyków, w powiatach — lekarzy powiatowych nadto w departamentach utworzono dyrekcje lekarskie departamentowe, do których należał nadzór nad zdrowiem publicznem, walka z epidemjami, nadzór nad zdrojowiskami, dokonywanie rozbiorów, szczepienie ospy ochronnej i t. p. Dyrektorem departamentowym lekarskim był fizyk; departament dzielił się na wydziały: policji lekarskiej i naukowej; do składu pierwszego należał fizyk, czterech innych doktorów, chirurg i aptekarz; do drugiego ci sami lekarze oraz inni wybitni lekarze zamieszkali w departamencie.

Dekret z d. 19 września 1809 r. utworzył administrację „Policji medycynalnej“ oraz Radę ogólną lekarską, zaliczając urzędy te do ministerjum spraw wewnętrznych, które prócz Rady utworzyło jeszcze Wydział lekarski. W departamentach policja lekarska należała do prefektów i podwładnych im fizyków departamentowych, w powiatach do podprefektów i fizyków powiatowych, w miastach do prezydentów municypalnych i fizyków miejskich. Przy departamentach istniały komisje egzaminacyjne pod przewodnictwem fizyków. Zadaniem zaś Rady Ogólnej Lekarskiej było udoskonalenie i rozpowszechnienie wiadomości lekarskich w Księstwie.

W d. 21 czerwca 1847 r. Rada Administracyjna Królestwa Polskiego uchwaliła wprowadzenie pewnych zmian w Administracji służby zdrowia, natury zresztą więcej formalnej stosownie do utworzonych urzędów administracyjnych. Służbę więc zdrowia i Radę lekarską wcielono do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i policji, w województwach ustanowiono Komisje Wojewódzkie, których rzeczoznawcami byli fizycy i chirurdzy wojewódzcy, w obwodach komisarze, w miastach prezydenci lub burmistrzowie (w Warszawie prezydent municypalności i policji); rzeczoznawcami byli lekarze obwodowi i miejscy. Pozostawiono też w województwach komisje egzaminacyjne. Szpitalnictwem zarządzała Rada Główna Opiekuńcza zakładów dobroczynnych i Rady szczegółowe.

Pomijając podrzędne zmiany jakie wprowadzono do administracji zdrowia, wspomnieć należy o pierwszych usiłowaniu rusyfikacji po powstaniu listopadowym. Mianowicie z inicjatywy generalnego inspektora służby zdrowia wojsk rosyjskich baroneta Willje, oraz z rozporządzenia Namiestnika z d. 22 lipca 1832 r. utworzono pod przewodnictwem hr. Strogonowa, dyrektora głównego prezydującego w Komisji spraw wewnętrznych i duchowych komitet, na którego wniosek Rada Administracyjna utworzyła Tymczasową Komisję lekarską przemianowaną następnie w d. 8 sierpnia 1833 r. na Komitet tymczasowy dla „przywrócenia porządku prawnego w sprawach lekarskich rozluźnionego w czasie buntu”.

W roku 1837 czynności Komitetu lekarskiego przekazano Radzie lekarskiej, złożonej z pięciu członków pod przewodnictwem niewielkiej powagi Sergjusza Chanowa.

W r. 1836 Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych złożyła Radzie Administracyjnej szczegółowy projekt Ustawy o zarządzie wydziału cywilno-lekarskiego w Królestwie Polskiem; projekt ten w r. 1838 został zatwierdzony przez Cesarza Aleksandra I-go na rok jeden, a w r. 1840 ostatecznie zatwierdzony jako zasadnicza ustawa o cywilnej służbie zdrowia.

Na mocy ustawy tej utworzono bezpośrednio Dyrektorowi prezydującemu w Komisji Spraw Wewnętrznych podwładny Urząd Głównego Inspektora służby zdrowia w Królestwie Polskiem, oraz Radę Lekarską pod jego przewodnictwem, do której, prócz czterech doktorów medycyny jako stałych członków oraz sekretarza naukowego, należał radca farmaceutyczny i członkowie honorowi.

W Warszawie i w każdej z ówczesnych gubernij utworzono Urzędy lekarskie złożone z inspektora, akuszerza, asesora farmacji i asesora weterynarii oraz z dwóch członków honorowych. W obwodach i miastach ustanowiono, jak dawniej, lekarzy obwodowych i miejskich. Urząd lekarski w Warszawie na mocy rozporządzenia Rady Administracyjnej z d. 16 grudnia 1842 roku wcielono do Magistratu m. st. Warszawy.

Ukaz wydany w Moskwie 20 lipca 1867 roku (ogłoszony 1/13 października tegoż roku) nakazał zwinięcie od 1 stycznia 1868 roku Komisji Rządowej spraw wewnętrznych, wydziały zaś jej poddał władzy Ministerjum Spraw wewnętrznych w Rosji; Radę Lekarską i Urząd Główny inspektora służby zdrowia w Królestwie Polskiem zniesiono. Wszystkie urzędy lekarskie poddano władzy rosyjskiej i do urzędów zdrowia zastosowano Ustawę lekarską rosyjską (zb. pr. r. XIII). Pozostały tylko w mocy przepisy administracyjne, dotyczące poszczególnych spraw zdrowia publicznego. Zostały też w r. 1870 zwinięte wszystkie inne instytucje autonomiczne, skasowano Rady Opiekuńcze zakładów dobroczynnych i stworzono rządo-

we, choć z udziałem obywateli, Rady gubernjalne, powiatowe, a w Warszawie — miejską dobroczynności.

Stan taki, który możnaby nazwać letargiem zdrowia publicznego trwał do roku 1914, w którym pod grozą epidemji w okresie wojny z początku z aprobatą i pod kontrolą władz rosyjskich, a następnie w okresie okupacji pod zarządkiem Komitetów Obywatelskich utworzyły się prowizoryczne organizacje zdrowia. W okresie okupacji powstały następnie organizacje samorządowe i w końcu po przywróceniu niepodległości Polski — jednolita władza centralna dla wszystkich dzielnic z zachowaniem organizacyj samorządowych oraz władz 1-ej i 2-ej instancji.

W czasie, gdy kasowano instytucje krajowe zdrowia publicznego w b. Królestwie Polskiem, w zaborze austriackim właśnie wprowadzono nowe zasady. W d. 30 kwietnia r. 1870 wydaną została w Austrii ustawa o organizacji publicznej służby zdrowia, uzupełniana następnie w tymże roku oraz w l. 1876, 1883, 1887 i później, w zastosowaniu do autonomicznego ustroju krajów.

We wszystkich instancjach sprawy zdrowia podzielono pomiędzy rząd a samorządy, które wykonywały funkcje zdrowia we własnym oraz w poręczonym zakresie. Rząd w Namiestnictwie posiadał referenta (protomedyka) i krajową Radę zdrowia, a w powiatach — lekarzy powiatowych podwładnych starostom. Samorządy działające na podstawie ustawy gminnej miały swą władzę centralną w Wydziale Krajowym, zależnym od Sejmu krajowego. Zarówno rząd jak i gminy miały ważne atrybucje w dziedzinie zdrowia; szpitalnictwo należało do Wydziału Krajowego.

W zaborze pruskim obowiązywały niepodzielnie ustawy pruskie. Administracja sanitarna policyjna datowała się od r. 1817. Niektóre sprawy zdrowotne prowincji należały do prezesa naczelnego (Oberpraesident), większość wszakże do prezesów regencji (Regierungspraesident), których organami fachowymi byli radcowie regencyjni lekarscy (Regirungs-und Medizinalrat). Przy prezie naczelnym istniało t. zw. kolegium prowincjonalne lekarskie. W powiatach (Kreis) nadzór lekarski i sanitarny należał do naczelników powiatowych (Landrat), których organem fachowym był lekarz powiatu; dla niektórych miast mianowano lekarzy miejskich z atrybucjami lekarzy powiatów. Przepisy o lekarzach powiatowych i komisjach zdrowia z d. 16 września 1899 r. oraz instrukcja dla lekarzy powiatowych z d. 1 września 1909 r. określały szczegółowo prawa i obowiązki urzędów. Policja czystości należała do organów policyjnych (nie lekarskich). Komisje zdrowia jako organ doradczy miejscowej policji, złożone z urzędników policji i przedstawicieli gmin, działały na podstawie prawa z d. 13 czerwca

1901 r. we wszystkich gminach liczących ponad 5.000 mieszkańców, w większości miast o mniejszej nawet ludności, w zdrojowiskach i uzdrowiskach.

Organem centralnym dla Prus, a więc i dla prowincyj polskich tego zaboru było od r. 1910 ministerjum spraw wewnętrznych (dawniej sprawy lekarskie należały do ministerjum oświaty), przy którym znajdował się wydział lekarski jako ciało kolegjalne pod zwierzchnictwem Dyrektora ministerjalnego. Przy ministrze nadto istniały: deputacja naukowa do spraw lekarskich, komisja techniczna do spraw farmacji, Rada aptekarska, Instytut dla chorób infekcyjnych, zakład królewski do badań w zakresie zaopatrzenia ludności w wodę i usuwania nieczystości, komisje egzaminacyjne, izby lekarskie, Instytuty higieniczne w Poznaniu, Bytomiu i Saarbrücken oraz stacje doświadczalne pomniejsze i zakłady szczepienia ospy.

Nie ulega wątpliwości, że dbałość rządów o postępy zdrowia publicznego wyrażająca się w ustawodawstwie sanitarnem, w rozwoju władz kompetentnych i w nadzorze nad higieną publiczną wywierały niemały wpływ na rzeczony postępy. Atoli głównym organem postępu nie były władze administracyjne, rządowe, lecz samorządy gminne powiatowe i krajowe. W Prusach więc, w których jeszcze Napoleon I-szy zaczął wprowadzać samorządy a w których od 1-go stycznia r. 1809 wprowadzono prawo miejskie wydane w d. 19 listopada 1808 r., higiena miast doszła do największego rozrostu i dlatego miasta polskie w zaborze pruskim należały pod tym względem do przodujących w Europie. Znacznie gorzej rzecz się miała w zaborze austriackim, w którym ustawy samorządowe znacznie później wprowadzono a nadto nie nadano miastom i powiatom dostatecznej samodzielności i wprowadzono dualizm gospodarczy rządowo-samorządowy. W każdym razie atoli skonstatować nie trudno, że i w b. Galicji urządzenia sanitarne podobnie jak szkolnictwo, były dziełem przeważnie instytucji krajowej samorządowej—Wydziału krajowego. Zupełnemu wreszcie brakowi instytucji samorządowych w b. Królestwie Polskiem w okresie największych postępów zdrowia publicznego w Europie, odpowiada niesłychane zaniedbanie urządzeń zdrowotnych w tej dzielnicy i upadek gmin poniekąd niżej nawet od wielu miast rosyjskich, w których już od siódmego dziesiątka lat ubiegłego wieku wprowadzono samorządy.

Za dużo już pisano o chaosie, jaki panował i poniekąd musiał panować w budowie władz państwa naszego z chwilą ogłoszenia niepodległości Polski. Zdrowie publiczne oczywiście nie należało do zadań najbardziej obchodzących stronnictwa polityczne; tworzono więc kolejno referat w departamencie spraw wewnętrznych, Ministerjum zdrowia (bez żadnych atrybucyj, programu i budżetu), Ministerjum pracy, opieki społecznej i zdrowia publicznego, potem znowu Ministerjum zdrowia i w końcu Dy-

rekcję Generalną służby zdrowia przy Min. Spr. Wewnętrznych. Nie będziemy wspominali o administracji Min. Zdrowia ani Dyrekcji Generalnej, która zresztą dotychczas nie skorzystała dostatecznie z zespolenia z Min. Spr. Wewnętrznych, pozostawiając ustrój wewnętrzny bez zmian, zaznaczymy tylko o jednym niesłychanym błędzie wszystkich dotychczasowych organizacji centralnych t. j. objawach niedołęstwa prawodawczego.

Jakkolwiek przepisy prawne rosyjskie, niemieckie, pruskie i austriackie działają w dalszym ciągu i przeznaczenie swe w pewnym stopniu spełniają, to jednak zastąpienie wielu z nich ustawami polskimi dla całego państwa jest ważne z różnych względów, a nadto niektóre nowe ustawy stały się niezbędne wobec postępu nauki.

Rząd wszakże uzyskał zatwierdzenie następujących tylko ustaw (nie mówiąc o projektach w rodzaju ustawy szpitalnej, której zatwierdzenie w dzisiejszej postaci byłoby kłęską):

1) Zasadnicza Ustawa Sanitarna. Dz. P. P. P. Nr. 63, p. 371 z d. 19 lipca 1919 r.

2) Ustawa z d. 2 grudnia 1921 r. w przedmiocie wykonywania praktyki lekarskiej w Państwie Polskim Dz. U. R. P. Nr. 105 poz. 762.

3) Ustawa z d. 2 grudnia 1921 r. o ustroju i zakresie działania izb lekarskich Dz. U. R. P. Nr. 105, poz. 763.

4) Ustawa z d. 1 lipca 1921 r. o uprawnieniu do wykonywania czynności felczerskich Dz. U. R. P. Nr. 64, poz. 396.

5) Ustawa z d. 25 lipca 1919 r. w przedmiocie zwalczania chorób zakaźnych oraz innych chorób występujących nagminnie Dz. P. P. P. Nr. 67, poz. 402.

6) Ustawa z d. 19 lipca 1919 r. o przymusowym szczepieniu ochronnym przeciwko ospie Dz. P. P. P. Nr. 63, poz. 372.

7) Ustawa z d. 14 lipca 1920 r. o utworzeniu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu do spraw walki z epidemjami grożącymi Państwu kłęską powszechną.

8) Ustawa z d. 23 kwietnia 1919 r. o ograniczeniach w sprzedaży i spożyciu napojów alkoholowych Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 299.

9) Ustawa z d. 19 maja 1919 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby Dz. U. R. P. Nr. 72, poz. 559.

10) Ustawa z d. 22 czerwca 1923 r. w przedmiocie substancji i przetworów odurzających Dz. U. R. P. Nr. 72, poz. 559.

11) Ustawa z d. 23 września 1922 r. o przystąpieniu Polski do konwencji paryskiej w r. 1912 Dz. U. R. P. Nr. 86, p. 772.

Jeżeli zważymy, że Ustawa pod liczbą 11 posiada tylko formalne znaczenie, albowiem każdy zabór polski należał już do konwencji r. 1912,

że ustawy pod liczbą 2 i 3 uznane zostały przez szerokie sfery lekarzy za wadliwe, ustawa pod liczbą 7 już działać przestała, zaś ustawa pod liczbą 9 opracowaną została przez Ministerjum pracy, to przyznać należy, że działalność Ministerjum zdrowia pod względem prawodawczym była bardzo słaba. Błędem zaś nie do darowania, jest ten, że Ministerjum to zignorowało zupełnie opracowany przez Towarzystwo higieniczne projekt prawa o zdrowiu publicznem w Polsce, zamiast skorzystania zeń i przeprowadzenia Ogólnej Ustawy o zdrowiu publicznem w Polsce. Należy oczywiście ten błąd poprawić, i jednocześnie skorzystać z tej sposobności, aby poprawić błędy w kilku dotychczas zatwierdzonych ustawach. Nie do darowania jest również zaniedbanie statystyki sanitarnej; dość wspomnieć, że nie znamy nawet ogólnej śmiertelności w Polsce.

O ile wszakże etatyzm stracił na sile, o ile rząd redukuje liczbę urzędników, o tyle znowu wzmagają się działalność samorządów; budżety ich na cele sanitarne rosą, prawdziwie użyteczny personel przybywa.

Jakiegokolwiek wady posiadają ustawy miejska i powiatowa z d. 4 lutego 1919 roku, to jednak pod względem atrybucyj i zadań wszystkie są, z małemi odmianami, sobie podobne. Z dumą powiedzieć można, że jednak samorzady o wiele więcej produkują, niż się po nich spodziewali pesymiści. Jakiegokolwiek wszakże zmiany zaszyłyby w ordynacji samorządów pod względem składu Rad miejskich, Magistratów, Sejmików i wydziałów krajowych, atrybucje samorządów pozostaną pod względem sanitarnym, niezmiennie. Znaczący to, że olbrzymia większość zadań samorządów odnosić się będzie zawsze, bezpośrednio lub pośrednio, do zdrowia publicznego i pod tym względem panuje zupełna zgodność pomiędzy ustawami samorządowemi, a zasadniczą ustawą sanitarną z roku 1919, która, zupełnie podobnie jak wspomniany projekt prawa o zdrowiu publicznem, opracowany przez Towarzystwo higieniczne, głosi, że zdrowie publiczne w Polsce powierza się samorządom pod opieką i nadzorem władz państwowych.

Za najważniejszy tedy i pierwszy zasadniczy wniosek w sprawie pielęgnowania i poprawy zdrowia publicznego, dowiedziony teoretycznie i praktycznie, uważać wypada, że samorzady miejscowe są głównym organem czynnym zdrowia publicznego.

Jakież są motory tego instrumentu zdrowia? Motorami temi są: prawo, nadzór nad jego wykonaniem, opieka ze strony rządu, współdziałanie wolnej inicjatywy społecznej oraz motor pierwszy i najważniejszy — dobra wola zarządów ciał samorządowych.

Wyżej już przytoczyliśmy smutny obraz działalności prawodawczej rządu i sejmu w dziedzinie zdrowia publicznego. Termin ulgowy zakończenia takiego prowizorium już dawno minął. Za pilną sprawę uwa-

żamy jak najrychlejsze wydanie całkowitego prawa o zdrowiu publicznem w Polsce z włączeniem odpowiednio poprawionych dotychczasowych kilku ustaw.

Nadzór nad działalnością samorządów winien być rozumiany jako nadzór nad wykonaniem przez samorzady ustaw formułujących ich obowiązki. Jeżeli więc Państwo Polskie pragnie, ażeby każdy mieszkaniec jego miał czystą wodę do picia, musi wydać odnośną ustawę, jeżeli pragnie, aby w danym przeciągu czasu ludność otrzymała mieszkania, to musi opracować warunki do tego niezbędne, udział rządu i samorządów w wydatkach i t. p., oraz wydać odnośną ustawę.

Ale rząd, a więc jego instytucje centralne, skupiające zarówno władzę, jak i kompetencję oraz władze prowincjonalne nie mogą ograniczać się do nadzoru, muszą one okazywać poparcie pożytecznym zamierzeniom samorządów. Nie wolno im jest wykraczać poza granice prawa w wywieraniu nacisku, natomiast ważnem jest współdziałanie, orędownictwo w wyższych instancjach w sprawach ułatwień finansowych na cele zdrowotne, w sprawie pomocy technicznej i t. p.

Wszystkie atoli powyższe środki ustępują miejsca najpotężniejszemu motorowi działalności samorządów, a mianowicie ich własnej inicjatywie płynącej z rozumu, dobrej woli i znajomości rzeczy.

Oczywiście w rozprawie niniejszej nie możemy zastanawiać się nad postulatami szczegółowemi ordynacji wyborczej, uważamy jednak za pewnik iż ordynacja wyborcza dla samorządów tak winna być ułożona, aby zapewnić mogła maximum rozumu, umiejętności i dobrej woli w Radach i Zarządach miast i powiatów.

Należałoby też zaniechać opierania wyborów i rządzenia na zasadzie przynależności do stronnictw politycznych, kierunek polityczny bowiem nie tylko wyrządza szkodę samorządowi, nakazując wybieranie osobników nieodpowiednich i niewybijanie odpowiednich oraz odrywając uwagę zarządów od właściwego ich zadania, ale również przeszkadza w pracy organom państwowym, do prowadzenia polityki powołanym. Przeznaczenie instytucyj gmatwa się; racjonalny podział pracy zostaje naruszony.

Istnieje wreszcie jeszcze jeden ważny czynnik w organizacji zdrowia publicznego, z którym zarówno rząd jak samorzady liczyć się winny, mianowicie wolna inicjatywa społeczna. Bez względu na powtarzane w ostatnich latach bezmyślne frazesy demagogów: „precz z filantropją”, dobrowolne ofiary, fundacje i t. p. stanowią wielką ulgę dla samorządów i państwa wogóle. Najważniejsze wszakże znaczenie mają stowarzyszenia społeczne zdrowiu publicznemu służące. Rola ich w stosunku do samorządów jest bardzo ważna. One rozwijać mogą szeroką propagandę higieny,

podnosząc zamiłowanie ludności do zdrowia, pobudzając dążenia Rad i władz samorządowych do postępu sanitarnego, wyjaśniając wiele spraw i t. p. Ponadto zrzeszenia higieniczne, jako złożone z miłośników higieny, stanowią środowisko, z którego samorzady mogą mieć bezinteresowną pomoc w sanitarnym nadzorze obywatelskim. Zrzeszenia takie organizują odczyty, wystawy i przyczyniają się do powstawania większych urządzeń sanitarnych, kanalizacji, bruków dobrych, kąpeli publicznych i t. p.

Od należytego zrozumienia przez ciała prowadawcze, przez rząd, samorzady i społeczeństwo całej powyżej naszkicowanej zależności trzech wyraźnie określonych kategorii czynników, t. j. rządu, samorządów i wolnych instytucyj społecznych, od rozumu i dobrej woli przewodników zależy największy skarb narodowy — zdrowie.

KRONIKA.

Z ŻYCIA MIAST.

Szkolnictwo i Oświata.

Władze miejscowe przystąpiły do budowy 7-io klasowej szkoły; fundusze na budowę tworzyć mają składki dziatwy szkolnej z całej Polski.

Gdynia

Magistrat w d. 12/X b. r. wyznaczył zasilek w wysokości 106 zł. na pokrycie czynszu za lokal biblioteki publicznej Tow. Krzewienia Oświaty, przejętej w administrację przez Radę Szkolną.

Lublin

Na budowę publicznej szkoły powszechnej Rada M. w dn. 26/IX r. b. uchwaliła zaciągnąć od Skarbu Państwa pożyczkę w wysokości 5.000 zł.

Ozorków

W dn. 7/VIII r. b. Rada M. uchwaliła przyjąć pożyczkę udzieloną przez Rząd w sumie 20.000 zł. na budowę 2-ch szkół powszechnych 7-io klasowych: męskiej i żeńskiej.

Sandomierz

Dla rozszerzenia lokalu szkoły powszechnej przy kopalni „Wiktor”, Zarząd Miasta w dn. 16/X r. b. postanowił wydzierżawić od T-wa Sosnowieckiego 1 salę w domach położonych przy wspomnianej kopalni.

Sosnowiec

W trosce o rozwój szkolnictwa zawodowego, uchwalono na posiedzeniu Rady M. w dn. 5/X r. b. dostarczyć odpowiedniego lokalu na pomieszczenie II-ej szkoły zawodowo - dokszałcającej wraz z opalem, światłem i usługą, oraz przyczyniać się do utrzymania tejże szkoły w wysokości $\frac{1}{3}$ części każdorazowego ogólnego wydatku.

Stanisławów

Kultura i sztuka.

W celu poparcia zamierzonego przez Zarząd Straży Ogniowej w Garwolinie urządzenia kinematografu, Rada M. w dn. 6/X r. b. przyznała po-

Garwolin

życzkę w sumie zł. 1.000 na budowę szopy, w której kinematograf znajdzie pomieszczenie.

Łódź W dn. 29 września b. r. odbyło się posiedzenie Komitetu Budowy Teatru w Łodzi. Ze sprawozdania złożonego przez sekretarza Komitetu dowiadujemy się, iż Komitet rozporządza kwotą zł. 209.595,23, a mianowicie w gotówce zł. 83.645,23 i w materiałach budowlanych zł. 125.950.

Praszka Na wniosek Zw. Polskiego Nauczycielstwa Szkół powsz. w Praszce, Rada M. w dn. 3/X r. b. postanowiła utworzyć Muzeum Regionalne przy Bibliotece Miejskiej.

Sejny Z racji przybycia do Sejn p. Wojewody Białostockiego, Rada M. w dn. 27/X r. b. uchwaliła wyasygnować zł. 50 na ufundowanie przy szkole powszechnej biblioteczki uczniowskiej im. Wojewody Rembowskiego.

Opieka Społeczna.

Bydgoszcz Chcąc przyjść z pomocą ubogiej ludności miasta, Magistrat postanowił, jak i lat poprzednich, uruchomić „Kuchnię ludową“. W tym celu Magistrat wezwał ludność do pomocy w utrzymaniu tejże kuchni i to nie tylko materialnej, lecz również moralnej przez ofiarowanie swej współpracy w prowadzeniu „Kuchni“.

Grodno Polskiemu T-wu Dobroczynności w Grodnie na prowadzenie kuchni dla biednej ludności Rada M. d. 24/IX r. b. przeznaczyła 500 zł. mies. Zarządowi Gminy Żydowskiej na remont lokalu kuchni ludowej przyznano zasiłek w sumie zł. 1.000.

Łęczycza Na prowadzenie przytułku dla starców i kalek pod wezwaniem św. Ducha Rada M. w d. 21/IX r. b. postanowiła przyznać zł. 500.

Płock Z wydatną pomocą pośpieszyła Rada Miejska T-wu Przeciwgruźliczemu w Płocku, asygnując w d. 7/X b. r. 1.200 zł. na uruchomienie i prowadzenie przychodni tegoż T-wa. Wspomnianą sumę postanowiono wstawiać do każdorocznego budżetu.

Sosnowiec Zarząd Miasta w d. 13/X r. b. uchwalił zakupić 9.000 korcy ziemiaków do rozdziału między bezrobotnych, z tem, iż pobierający zapomogę z Funduszu Bezrobocia mają wpłacać $\frac{1}{3}$ kosztu ziemiaków, których wydawać się będzie po 3 korce na małą rodzinę i po 5 korcy na dużą. Kwotę potrzebną na zakup postanowiono wyasygnować z kredytu na dożywianie bezrobotnych.

W drugim kwartale b. r. działalność opieki społecznej w-g poszczególnych wydziałów wyrażała się następująco:

1. *Opieka otwarta nad dziećmi:*

- a) pomocy lekarskiej udzielono 277 dzieciom, w tem 254 — pomocy ambulatoryjnej (wobec wyczerpania świadczeń przez bezrobotnych w Kasie Chorych ilość świadczeń stale wzrasta, wskutek czego pomoc lekarska przeszła do kompetencji Wydz. Op. Społ.);
- b) wydano obiadów bezpłatnych 46.481 oraz mleka i bułek dla wychowanków szkół powszechnych w ilości 143.127 porcyj—kosztem 22.491 zł. 70 groszy.

Przeciętnie dziennie korzystało z dożywiania 2.650 dzieci.

2. *Opieka otwarta nad dorosłymi:*

Z pomocy lekarskiej korzystało 1.062 osób z tego 911 z pomocy ambulatoryjnej.

Obiadów bezpłatnych dla dorosłych wydano 58.745, czyli przeciętnie dziennie 670 obiadów.

Dla niezamożnej inteligencji bezpłatnie, częściowo za opłatą 25 gr.—wydano 4.931 obiadów.

Zapomóg gotówkowych na utrzymanie wydano 29 osobom na sumę 2.645 zł. (w kw. I wydano 344 zł. 10 gr.).

Na opłacenie komornego tyt. jednorazowej zapomogi wydano 8-iu osobom sumę 119 zł.

Zapomóg na podróże wydano 24 osobom na sumę 269 zł. 09 gr.

Z pomocy prawnej korzystało 1.245 osób.

Pochowano na koszt miasta 90 osób.

3. *Opieka zamknięta nad dziećmi:*

polegała na umieszczaniu dzieci w miejskich i prywatnych zakładach opiekuńczych, wydawaniu zapomóg gotówkowych na utrzymanie dzieci i wysyłaniu do uzdrowisk.

Zapomóg gotówkowych na utrzymanie dzieci wydano na sumę 761 zł.—na 31 dzieci.

W prywatnych instytucjach opiekuńczych przebywało na R-k Wydziału:

W Sienkiewiczówce . . . . . 14 dzieci

W Bursie Tow. „Przyszłość“ . . . . . 2 „

Niezależnie od tego 5 wychowanców przebywało w zakładzie poprawczym w Studzieńcu. W Miejskich Domach Wychowawczych umieszczono w okresie sprawozdawczym 81 dzieci.

Przeciętnie przebywało w zakładach miejskich 600 dzieci dziennie.

W kw. II Wydział wysyłał dzieci do następujących uzdrowisk:

- a) Rabki, gdzie przebywało 105 dzieci na kolonji. Średni koszt utrzymania 1 dziecka wraz z kąpielami wynosił około 3 zł. dziennie.
- b) Zakopanego, w którym przebywało 25 dzieci. Średni koszt utrzymania wynosił 3 zł. dziennie.
- c) Szpitala dla dzieci chorych na jaglicę w Witkowicach, gdzie przebywało 41 dzieci. Średni koszt utrzymania 1 dziecka wynosił 2 zł. dziennie.
- d) 25 dziewcząt z M. Domów Wychowawczych na kol. morskie w Gdyni. Średni koszt utrzymania 1 dziewczęcia 2 zł. 50 gr.

Z uwagi na konieczność zabezpieczenia Wydziałowi dostatecznej liczby miejsc na Kolonji Leczniczej w Busku, postanowiono podwyższyć do 25.000 zł. udział miasta w budowie zakładu w Busku, co da możliwość korzystania z 5 miejsc stałych w ciągu roku i 15 miejsc sezonowych. Wniosek powyższy Magistrat zatwierdził.

4. Opieka półotwarta i zamknięta nad dorosłymi:

Z Miejskich Domów Noclegowych w okresie sprawozdawczym korzystało 128 osób dziennie. Prócz tego, 29 osób przebywało w Miejskim Schronisku dla repartjantów.

W Miejskim Domu Starców i Kalek Chrześcijan przebywało w kwartale II 283 osoby dziennie. Koszt utrzymania 1 osoby wynosił 1 zł. 7 gr.

W Żydowskim Domu Starców i Paralityków przebywało na koszt Wydziału 14 starców dziennie. Niezależnie od tego 21 starców przebywało w czasowym schronisku przy IV Wydz. Domu Wychowawczego.

5) Walka z żebractwem:

Ze względu na to, że plaga żebractwa w Łodzi stała się palącą — Rząd zaś dotychczas nie wydał przepisów wykonawczych do art. Ustawy o Op. Sp., nakładającej na miasta obowiązek walki z żebractwem, Wydział uzyskał zgodę Deleg. i Mag. na dokonanie rejestracji żebraków i udzielanie zapomóg — osobom nieposiadającym utrzymania i niemogącym pracować z powodu starości lub kalectwa, pod warunkiem podpisania przez pobierającego oświadczenia, że nie będzie uprawiał żebractwa i zgadza się na umieszczenie w Domu Pracy, w razie otwarcia przez miasto odpowiedniego zakładu.

Dokonana przez Wydział rejestracja objęła w kw. II 430 osób, z których 300 osobom rzeczywiście potrzebującym opieki, po stwierdzeniu przez lekarza stanu zdrowia, Wydział wypłaca zapomogi gotówkowe na utrzymanie—od 3 do 10 zł. tygodniowo (zależnie od stanu rodzinnego).

Osoby uprawiające zebranie z lenistwa do pracy, przekazywane są za pośrednictwem policji władzom sądowym.

Na skutek porozumienia się Wydziału z Komendą Policji na m. Łódź, zebracy są przez policję zatrzymywani i odsyłani do Wydz. Opieki Społ.
6. *Walka z nierządem.*

Jako jeden ze środków zapobiegawczych Wydział zorganizował Biuro Pośrednictwa Pracy dla służby domowej.

W kwartale II zgłosiło się po pracę 572 os., z których umieszczono 235 osób.

Prócz tego w Domach Pracy przebywało:

w Łagiewnikach pod Krakowem 8 dziewcząt,

w Domu Anioła Stróża w Płocku, 3 dziewczęta,

w Domu Misyjnym Dobrego Pasterza w Radogoszczu, 4 dziewczęta.

Umieszczono tylko te dziewczęta trudniące się nierządem, które wyraziły chęć powrotu na drogę poprawy.

7. *Ochrona macierzyństwa.*

Ponieważ umiastowienie „Kropki Mleka” — ze względu na trudności finansowe miasta, dotychczas nie nastąpiło, Wydział ograniczył się do wypłacania Tow. „Kropki Mleka” subsydjum i rachunków za mleko wydawane na zlecenie Wydziału.

W kwartale II Tow. „Kropki Mleka” otrzymało 1.500 zł. tyt. subsydjum na działalność profilaktyczną oraz 5.727 zł. za 18.730 porcji mleka.

Przeciętnie dziennie otrzymywało mleko 210 dzieci.

8) *Udzielanie pomocy instytucjom prywatnym opiekującym się dziećmi.*

11 ochron, prowadzonych przez instyt. filantropijne, otrzymało żywności częściowo bezpłatnie i za minimalną opłatą—6 groszy za porcję—dla 2.012 dzieci, w ochronach chrześcijańskich i 338 w ochronach żydowskich, na ogólną sumę 2.852 zł. 96 gr.

Internaty zamknięte, prowadzone przez inst. społeczne:

5 internatów chrześcijańskich—3.300 zł. subsyd. na 263 dzieci.

5 „ „ żydowskich —6.000 „ „ „ 415 „

Prócz tego na wniosek Wydziału, Magistrat przyznał 3.000 zł. Żydowskiemu Tow. Ochrony Kobiet, na prowadzenie hoteliku dla przejeżdżających kobiet.

Sprawy Sanitarne, Higijena, Wychowanie fizyczne.

Radzie Wychowania fizycznego uchwalono, na posiedzeniu Rady M. w dn. 20/X r. b., wyasygnować zł. 50.

Skarbowość.

Brześć n/B. Rada M. w dn. 30/VII r. b. uchwaliła stopę procentową miejskiego podatku od budynków w wysokości 50% zredukować do 25% państwowego podatku od nieruchomości.

Wydgoszcz Istniejąca od 1840 r. Miejska Kasa Oszczędności, mimo kryzysu jaki przeszła w 1923 r., rozwija się obecnie zadawalająco. W roku 1924 czysty zysk Kasy wyraził się sumą zł. 90.000. Działalność Kasy wpływa dodatnio na rozwój zmysłu oszczędności w najszerzych warstwach ludności oraz przyczynia się do podtrzymania wielu warsztatów pracy, zapobiegając tem samem rozszerzaniu się bezrobocia.

Lublin W myśl uchwały Rady Miejskiej z dn. 1 i 3/7 24 roku zatwierdzonej przez Min. Spraw Wewn. w porozumieniu z Min. Skarbu — upoważniono p. prezydenta m. Lublina i ławnika Mag. do podpisania w imieniu miasta aktu zaciągnięcia od Zakładu Ubezpieczeń od wypadków we Lwowie pożyczki, w sumie 120.000 zł. i do zahipotekowania tej pożyczki na nieruchomości miejskiej „Lublin № hip. 845”.

Łęczyca W celu zachęcenia do płacenia podatków Rada M. w dn. 21/IX r. b. postanowiła stosować względem płatników podatków i opłat miejskich ulgi podatkowe.

„ Rada M. w dn. 29/IX r. b. uchwaliła zaciągnąć pożyczkę krótkoterminową w wysokości zł. 30.000 na czasowe zasilenie funduszy kasowych miasta.

Inwestycje i przedsiębiorstwa miejskie.

Częstochowa W d. 1 września r. b. miasto przystąpiło do budowy nowej elektrowni, przy której roboty rażnie postępują naprzód. Elektrownia częstochowska należeć będzie do typu elektrowni okręgowych, i zasilac będzie swym prądem Radomsko i miejscowości okoliczne, leżące na linii prowadzącej do Radomska. Częstochowa wiele zyska przez tę budowę, gdyż prąd dostarczany będzie tani. Elektrownia budowana jest z funduszy belgijskiego Towarzystwa.

Grodno Na rozbudowę elektrowni Rada M. w d. 17/IX r. b. postanowiła wyasygnować sumę zł. 50.000.

Kraków W d. 10/X r. b. odbyło się poświęcenie i oddanie do użytku nowych hal targowych; na uroczystość tę przybyli przedstawiciele władz rządowych i miejskich. Hale obejmują 2 parterowe budynki urządzone według

najnowszych wymagań higieny, mieścić zaś będą 32 sklepy, w których sprzedawać się będzie mięso.

Uroczyste poświęcenie lokalu sklepu gazowni miejskiej oraz demonstrowanie pokazów odbyło się w Łodzi w d. 3/X r. b. Gazownia miejska postanowiła drogą pokazów zachęcać i pouczać ludność jak należy korzystać z gazu przy gotowaniu, by przy minimalnych kosztach osiągnąć największe korzyści. W porównaniu konsumpcji gazu wypada na głowę w Belgji — 154 m. gazu, w Warszawie 60 m., gdy tymczasem w Łodzi tylko 30 mtr.

Łódź

Rynek miejski przed niedawnym czasem oświetlono doskonałymi lampami elektrycznymi, dzięki czemu miasto zyskało na wyglądzie.

Trzemeszno

Komunikacje.

Na poprawę ulic w mieście Rada Miejska wyasygnowała 3.000 zł.

Szubin

Rozbudowa miast i kwestja mieszkaniowa.

Dla opracowania w ogólnych zarysach planu rozbudowy Brześcia i powzięcia odpowiednich wniosków, mogących służyć Magistratowi za podstawę przy powierzeniu wykonania planu regulacyjnego jednemu z architektów, Rada M. w d. 27 lipca r. b. uchwaliła powołać specjalną komisję.

Brześć n/B.

W d. 30/VII r. b. Rada M. postanowiła sprzedać Kasie Przeworności pracowników miejskich grunt o przestrzeni 3.117 m², z warunkiem, iż Kasa plac ten zabuduje w ciągu 3-ich najbliższych lat.

„

Na budowę gmachu Szkoły Muzycznej Rada M. uchwaliła zaciągnąć pożyczkę w sumie 100.000 zł. z tem, iż o ile Brzeskie T-wo Muzyczne spłaci miasto, gmach Szkoły przekazany zostanie wspomnianemu T-wu.

W d. 20/X r. b. ukończono budowę 5 tanich domków, zbudowanych przez miasto; 6-ty domek zostanie wkrótce wykończony i zdalny będzie do zamieszkania.

Kalisz

Zestawienie roczne budowli wykonanych i do użytku oddanych w m. Krakowie w r. 1924 wyraża się w następujących cyfrach:

Kraków

nowych domów wykonano	55
przebudowano	2
dobudowano	59
nadbudowano	55
drobnych remontów	120
Razem	291

Zburzono domów 8, nowych domów będących w budowie z końcem roku—79.

W miesiącu wrześniu b. r. wydano następujące zezwolenia budowlane:

na budowę domów mieszkalnych	17
na nadbudowę, przebudowę i dobudowę.	18
na różne drobne budowle i inne	43

Lublin

Magistrat zatwierdził w d. 12/X b. r. następujące plany budowlane: 2 na budowę domów murowanych mieszkalnych oraz 1 na budowę 2 garaży murowanych i piętrowych komórek.

Łódź

Dzięki staraniom Magistratu, Komitet Rozbudowy Miasta otrzymał od B-ku Gospodarstwa Krajowego wykaz kredytów budowlanych przyznanych na r. b.

Suma kredytów przyznanych wynosi 2.939.400 zł. Ponieważ Komitet przedstawił Bankowi wniosków do załatwienia na sumę zł. 4.626.000 — przeto w odsetkach stosunek pożyczek uwzględnionych do przesłanych wyraża się cyfrą około 65, czyli $\frac{2}{3}$.

Od dn. 28/IX do 19/X Komitet Rozbudowy Miasta zaopiniował przyznanie 19 pożyczek budowlanych, na ogólną sumę zł. 803.556.

Płock

Magistrat płocki w ostatnich czasach odnowił fronton ratusza, oraz dokonał znacznym nakładem remontu szpitala św. Trójcy, wewnątrz i zewnątrz. Za dobrym przykładem Magistratu poszło wiele budowli społecznych i prywatnych.

Sandomierz

Komisja Budowlana od dn. 1 — 15/IX r. b. wydała następujące zezwolenia budowlane:

- 2 na budowę domów,
- 1 na poprawę dachu.

Sosnowiec

Zarząd Miasta od dn. 6—20/X r. b. wydał zezwoleń budowlanych:

- 2 na nadbudowę piętrowych,
- 2 „ budowę sklepów,
- 1 „ „ oficyny sklepu,
- 2 „ drobne gospodarskie przebudowy.

Włocławek

Na rozbudowę Kolonii miejskiej Rada M. w dn. 17/IX r. b. uchwaliła zaciągnąć w B-ku Gospodarstwa Krajowego pożyczkę w sumie zł. 100.000.

Ruch ludności.

Ostrowiec

	Chrześcijan			Ż y d ó w			
	męż.	kob.	razem	męż.	kob.	razem	ogółem
Stan z 30/IX—25 r.	8.887	9.492	18.379	3.927	4.513	8.440	26.819
Przybyło.	57	46	103	27	26	53	156
Razem	8.944	9.538	18.482	3.954	4.539	8.493	26.975
Ubyło.	63	45	108	28	26	54	162
Stan na 1/XI—25 r.	8.881	9.493	18.374	3.926	4.513	8.439	26.813

R ó z n e.

Tytułem pokrycia części kosztów przypadających na miasto z powodu przyjęcia wycieczki dziennikarzy polskich, Zarząd Miasta w dn. 15/X r. b. postanowił wyasygnować zł. 250.

Będzin

Komitetowi Obchodu 10-lecia Władz Bezpieczeństwa przyznano subsydjum w sumie zł. 150.

Na kapitał zakładowy mającej być wybudowaną w Woj. Kieleckiem huty i walcowni stopów lekkich dla samolotów, Rada Miej. w dn. 29/IX r. b. uchwaliła wyasygnować Komitetowi L. O. P. P. zł. 3.000.

Kielce

Dla pokrycia kosztów związanych z obchodem 25-lecia Koneckiej Straży Ogniowej, Rada M. w dn. 23/VI r. b. uchwaliła wyasygnować zł. 1.500.

Końskie

Magistrat w d. 12/X b. r. zwolnił na przeciąg 15 dni od podatku widowskiego nadprogramowe przedstawienie w kinoteatrze „Coloseum“, urządzane przez Komitet Budowy Domu Żołnierza w Lublinie, z tem, że nadwyżka ceny normalnej biletów w wysokości 50 gr., przeznaczona będzie na budowę Domu Żołnierza.

Lublin

W uznaniu zasług Łęczyckiej Ochotniczej Straży Pożarnej, Rada M. na posiedzeniu w dn. 21/IX r. b. przyznała zł. 4.000—na pokrycie wydatków związanych z uroczystością 50-lecia tejże Straży Pożarnej.

Łęczyca

Na budowę „Domu Policjanta“ w Warszawie przyznano subwencję w sumie zł. 500.

„

Łódź

W dn. 25/X r. b. otwartą została w Łodzi wystawa urządzeń miejskich. Wystawa zawiera ciekawe działy gospodarki miejskiej, a więc eksponaty z Wydziału Zdrowotności Publicznej, dotyczące walki z gruźlicą i jaglicą, Wydziału Opieki Społ., wykazujące pracę na kolonjach i półkolonjach letnich; Wydział statystyczny wystawił liczne a ciekawe tablice statystyczne, zaś plantacje miejskie pięknie hodowane kwiaty i rośliny. Wydział Budownictwa przedstawił tablice, dotyczące rozwoju miasta, fotografie i modele domów i szkół już wybudowanych lub projektowanych. Wystawa obliczona została na 14 dni trwania. Podczas wystawy wygłoszone zostanie szereg odczytów. Wstęp na wystawę bezpłatny.

Łuck

Do okręgowej dyrekcji robót publicznych w Łucku wpłynęły trzy podania osób prywatnych o wydanie koncesyj na budowę elektrowni na Wołyniu: w m. Hołyszczu, Kostopolu, Maciejowie.

Mikołów

Uchwałą Rady M. w dniu 20/X r. b. postanowiono wyasygnować zł. 300 — na budowę domu żołnierza w Nowym Sączu.

Tarnopol

W związku z uroczystościami obchodu 900-letniej rocznicy koronacji Bolesława Chrobrego, Rada M. w dniu 22/X r. b. uchwaliła jeden z placów przemianować na plac Bolesława Chrobrego.

Kronika zagraniczna.

Belgja. Sprawa mieszkaniowa.

Z działalności Krajowego Towarzystwa budowy tanich domów i mieszkań w ciągu roku 1924 (Société Nationale des Habitations et Logements à bon marché).

Do Krajowego Towarzystwa budowy tanich domów i mieszkań należało w r. 1924 — 253 różnych stowarzyszeń, które łączył wspólny cel budowy. W tej mozaice stowarzyszeń można wyodrębnić 5 grup następujących: 1) 222 stowarzyszeń miejscowych lub rejonowych (les sociétés locales ou régionales), powstałych na skutek inicjatywy gmin, lub osób prywatnych, działających w celach społecznych, wykluczających interes osobisty; 2) 13 stowarzyszeń zrzeszonych lokatorów (les sociétés coopératives de locataires), których kapitałem są wpisy członków, przyszłych lokatorów budujących się domów; 3) 12 stowarzyszeń o charakterze przemysłowym (les sociétés dites „à caractère industriel“), których przeznaczeniem jest dostarczanie mieszkań personelowi wielkich zakładów przemysłowych, a kapitał stanowią głównie udziały przedsiębiorstw przemysłowych; 4) 5 stowarzyszeń specjalnych (les sociétés spéciales) założone przez różne t-wa społeczne i działające w interesie określonych grup ludności: dla starców, kalek, inwalidów wojennych, sierot, pielęgniarzek i 5) 1 stowarzyszenie kredytowe (sociétés de crédit, którego celem jest udzielanie pożyczek budującym mieszkania; rozciąga ono działalność na gminy Flandrii zachodniej.

Kapitał T-wa Krajowego wynosił w roku sprawozdawczym 226,567,525 franków. Na powstanie tego kapitału złożyli się: 1) Państwo—16%; 2) prowincje — 15%; 3) gminy—39%; 4) przytulki—2%; 5) biura dobroczynności—3%; 6) dyrektorzy przedsiębiorstw — 12%; 7) osoby postronne i zakłady finansowe — 13%.

Liczba mieszkań zbudowanych i zajętych przez Towarzystwo wyniosła w tym czasie—20.240; ilość mieszkań w budowie—4.663; czyli razem 24.903

mieszkań już wykończonych i będących w budowie. Na tę łączną liczbę składało się: 18.972 domów jednorodzinnych i 1.138 o 5.931 mieszkaniach. Należy dodać, iż mieszkania te zostały zbudowane przez 212 stowarzyszeń; reszta z różnych powodów nie mogła przystąpić do budowy.

Wysoce znamienny jest stosunek Państwa do omawianej działalności T-wa. Państwo daje do dyspozycji T-wa fundusze, niezbędne na awanse, udzielane stowarzyszeniom uznającym i przyjętym przez T-wo, a zajmującym się specjalnie budową tanich mieszkań. Na 31 grudnia 1923 roku sumy udzielone przez Państwo dochodziły do wysokości 355 milj. fr. Na rok 1924 wstawiono na ten cel do budżetu sumę 150 milj. fr. Spowodowane ważnością robót związanych ze stanem kryzysu mieszkaniowego, T-wo w roku 1923 upoważniło do nabycia terenów budowlanych oraz do prowadzenia robót, co wyniosło sumę, przekraczającą o około 18 milj. fr. całość kredytów łącznie z kredytem na rok 1924. W tym samym czasie 249 stowarzyszeń — członków T-wa, prosiło o rozszerzenie działania ich programu, a miejscowości szczególnie dotknięte kryzysem mieszkaniowym ze swej strony prosiły o pomoc T-wa Krajowego.

Na 31 grudnia 1924 r. koszt niezbędnych robót, proponowanych przez T-wo, a jeszcze nie zatwierdzonych, wynosił około 100 milj. fr. W obliczu tej sytuacji rady prowincjonalne i liczne rady gminne przedłożyły Rządowi życzenie, by Państwo upoważniło do emisji pożyczki w sumie miljarda fr., a to w celu dopomożenia T-wu, aby mogło ono uzyskać możliwość udzielania stowarzyszeniom niezbędnych awansów.

Również T-wo ze swej strony przedstawiło jasno rządowi całokształt położenia. Gdy Rząd odpowiedział T-wu, iż, ze względu na konieczność redukcji wydatków państwowych, nie może, niestety, podwyższyć kredytu, przewidzianego na awanse dla T-wa w budżecie na rok 1924, T-wo zmuszone zostało do rezygnacji z robót już rozpoczętych, a dokonywanych na podstawie kredytu przyznanego na rok 1924. Ażeby jednak nie zatrzymać zupełnie prac budowy nowych domów i znaleźć nowe źródła finansowe, T-wo zaczęło szukać możliwości zdyskontowania części 150 milj. fr., preliminowanych na r. 1925. Pozatem T-wo zachęcało do sprzedaży domów wybudowanych w celu osiągnięcia i skupienia kapitału, oraz zorganizowało budowę domów na mocy zobowiązania kupna danego domu.

Pomimo, że Rząd zwrócił uwagę wielkich towarzystw kredytowych na konieczność poparcia akcji budowlanej, koncepcja zdyskontowania kredytu z r. 1915 nie znalazła poparcia. Ostatecznie jednak Krajowe T-wo zdołało samo wystarczyć sobie finansowo, bez uciekania się do wymienionego dyskonta.

W dalszem poszukiwaniu źródeł finansowych, zajęło się Towarzystwo sprzedażą domów. Uzyskany został szereg odnośnych dekretów. Najwcześniejszy z nich, dekret królewski z października r. 1922, upoważnił do sprzedaży domów jednorodzinnych zbudowanych przez T-wo, lub stowarzyszenia do niego należące; przyznał ponadto, przy zachowaniu pewnych warunków, premję dożywotnią pierwszym 7.500 osobom, które nabędą te domy na osobisty użytek. Nietylko rząd, lecz również prawie wszystkie prowincje, przyznają premje nabywcom domów, budowanych przez stowarzyszenia; te premje dodatkowe wynoszą część czwartą, trzecią, lub połowę premji rządowej. Niektóre z gmin też przyjęły tę zasadę i płacą premje od 400 do 1.000 fr. Do tych wszystkich, wyżej wymienionych korzyści, dochodzi jeszcze jedna, niemniej ważna, zawarta w dekreście królewskim z dnia 13 lutego r. 1924. Orzeka ten ostatni, iż osoby, które przed dniem 1 października 1924 r. złożyły na ręce Ministra Przemysłu, Pracy i Przewodności Społecznej podanie, celem otrzymania premjum przyznanego nabywcom mieszkań zbudowanych, lub też budujących się za pośrednictwem jednego ze Stowarzyszeń uznanych przez T-wo Krajowe, otrzymują jeszcze specjalne premje dodatkowe, zawierające się w pokryciu kosztów zarejestrowania i przepisania własności, które normalnie byłyby pobrane przy kupnie. Nadmienimy, że dekret z 13 grudnia 1924 r. przedłużył termin składania odnośnych podań do dn. 30 kwietnia 1925 r. Na mocy wymienionego już dekretu z dn. 13 lutego 1924 r. stowarzyszenia w zasadzie mogą tylko wówczas otrzymywać nowe awanse, gdy sprzedały przynajmniej $\frac{1}{10}$ część posiadanych domów jednorodzinnych. Tenże dekret postanowił ponadto, iż domy puste, lub opuszczone z powodu wygaśnięcia terminu dzierżawy, jak również domy będące w budowie, lub mające być rychło wzniesione, nie mogą być wynajmowane bez należytego usprawiedliwienia się przed T-wem ich właścicieli, że wyczerpali wszystkie usiłowania w kierunku sprzedaży domów, celu jednak nie osiągnęli, t. j. nie mogli znaleźć nabywców na domy.

Rezultatem wyżej wyłuszczonych dekretów, oraz samodzielnych wysiłków T-wa Krajowego, były bardzo interesujące wyniki: do dn. 31 grudnia 1924 r. 184 stowarzyszeń przedstawiło T-wu Krajowemu 1.476 propozycji sprzedaży domów; z tych propozycji uwieńczonych zostało finalnym efektem sprzedaży jedynie 798 transakcyj, z tej liczby w r. 1923 sprzedano 30 domów. Ogółem suma sprzedażna 798 domów wyniosła 20.913.163 fr. 78 cent.

Premje przyznane nabywcom przez Państwo wyniosły — 2.317.150 fr.; przez prowincje — 541.957 fr. 36 cent.; przez gminy — 43.066 fr. 75 cent.

Po odjęciu od sumy sprzedażnej sumy premij rządowych; pozostała do rozporządzenia kwota—18 596.013 fr. 78 cent.

Z wymienionej liczby 798 sprzedanych domów — tylko 118 zostało nabytych gotówką przez tyłuż nabywców. Pozostałych 680 nabywców poza własnymi funduszami zaciągnęło pożyczki w Kasach Kredytowych, uznanych przez Kasę Oszczędnościowo - Emerytalną, w różnych instytucjach i u osób prywatnych.

Ilość osób zamieszkujących 798 domów wyniosła 2.794, czyli 3 — 4 osoby na dom. Przytoczyliśmy już, że na 1.476 propozycji sprzedaży domów, przedstawionych T-wu Krajowemu, uskutecznilo do 31 grudnia 1924 r. tylko 798.

Jednak domy obecnie budowane przez stowarzyszenia będą już łatwiejsze do sprzedania, gdyż projekt ich budowy i środki realizowania oparte są na wyliczeniu, że domy powinny być sprzedawane, nie zaś wynajmowane.

Wymieniliśmy już, jako jedną z ważnych faz na drodze poszukiwań T-wa Krajowego w celu znalezienia środków finansowych, organizację budowy domów na mocy zobowiązania kupna danego domu. Otóż art. 19 dekretu królewskiego z d. 12 lutego r. 1924 postanawia: „Stowarzyszenia mogą być upoważnione do budowy domu dla każdej osoby, mającej warunki do otrzymania premii rządowej i która zobowiąże się formalnie do nabycia, zaraz po ukończeniu domu, który będzie dla niej budowany, oraz wpłaci zaliczkę w wysokości 1.500 fr. Zarządzenie to ma być stosowane tylko w ramach kredytów przewidzianych w budżecie, kapitałów prywatnych, udzielanych na ten użytek do dyspozycji T-wa Krajowego z upoważnienia Ministra Przemysłu, Pracy i Przewodności Społecznej, oraz funduszy specjalnych, zasilanych sumami zarezerwowanymi przez Skarb, przewidzianymi do udzielania ulg w opłatach dla stowarzyszeń budowlanych. Prawo budżetowe określa granice ulg i ich warunki, przy zachowaniu systemu rat rocznych, należnych od stowarzyszeń za awanse przyznane przez T-wo Krajowe.

Wyżej wyluszczonego system natrafia wszakże w zastosowaniu na pewne trudności. Trzeba bowiem wynaleźć kandydatów, którzyby zechcieli wnieść 1.500 fr. jako gwarancję, gdy domy nie są jeszcze zbudowane. Poza to stowarzyszenie zajmujące się budową domów musi się upewnić, czy nabywcy mają zapewnioną pomoc jednego ze stowarzyszeń kredytowych, mogących im awansować na czas fundusze brakujące do całkowitej sumy ceny kupna, która musi być wpłaconą w całości w chwili wykończenia domu.

W ciągu r. 1924 T-wo Krajowe zatwierdziło przetargi na budowę 418 domów, które miały być zbudowane dzięki zobowiązaniu się do kupna

przez 5 stowarzyszeń. Według tej metody stowarzyszenia rozpatrywały do dn. 31/XII—24 r. sprawę budowy 332 nowych domów.

Co się tyczy wynajmu domów, to na mocy statutów stowarzyszenia obowiązane są przedstawić T-wo Krajowemu projekty wysokości komornego, jakie mają zamiar pobierać. W zasadzie T-wo Krajowe w porozumieniu z Rządem wymaga, by komorne było ustalane do takiej wysokości, któraby pozwoliła stowarzyszeniom pokryć wszystkie ciężary, przypadające z budowy nieruchomości. Suma ta wynosi minimum 4,2% od kapitałów inwestowanych. Jednakże przy stosowaniu tej stopy mogą być stosowane zniżki dla rodzin licznych i ubogich.

Celem zrównoważenia wydatków i dochodów stowarzyszeń, T-wo Krajowe przyznaje pewne ulgi w ratach, które mu się należą od wypłaconych awansów. Jednak ulgi te nie mogą przekraczać czwartej części należnej T-wu raty rocznej. W r. 1924 tylko 8 stowarzyszeń skorzystało z tych ulg, nie mogąc od swych lokatorów wymagać całego komornego z powodów usprawiedliwionych w każdym wypadku (jak niezamożność lokatorów, niewykończenie lub wady zasadnicze w kanalizacji, wodociągach i t. p.).

Pod wpływem T-wa Krajowego większość stowarzyszeń poczyniła odpowiednie kroki w celu osiągnięcia większej wydajności komornego.

Według 14 art. dekretu z lutego 1924 r. lokatorzy stowarzyszenia budowy tanich mieszkań nie mogą wynajmować mieszkań w domach budowanych przez stowarzyszenie na dłużej, jak na 3-y miesiąc. Kontrakt najmu rozwiązuje się przez uprzedzenie o tem lokatorów listem poleconym na miesiąc przed wygaśnięciem terminu najmu. Dla kooperatyw zrzeszonych lokatorów termin najmu jest roczny, wypowiedza się mieszkanie na 3-y miesiąc naprzód.

Na skutek starań T-wa Krajowego, Minister Przemysłu i Pracy zmienił nieco te zarządzenia, a mianowicie: zrzeszenia różne, nietylko kooperatywy lokatorów, mogą wynajmować mieszkania na przeciąg najwyżej 6-iu miesięcy; umowa może być rozwiązana obustronnie zapomocą wypowiedzenia przesłanego listem poleconym, na 2 miesiące przed upływem terminu najmu.

Termin najmu można przedłużyć do roku rodzinom niezamożnym, składającym się z najmniej 4-ga dzieci poniżej lat 16-u. W tym wypadku wymawia się mieszkanie na 3 miesiące naprzód. Wreszcie stowarzyszenia, które sprzedały przynajmniej połowę domów przez siebie posiadanych i które wynajęły część mieszkań licznym rodzinom, mają prawo wynajmować mieszkania na przeciąg roku wszystkim osobom, co do których stwierdzono, iż są niezamożne. Prawa te podano do wiadomości stowarzyszeń w sierpniu 1924 r.

Zwróciliśmy już uwagę na początku niniejszego artykułu na znamienność stosunku Państwa do omawianej działalności T-wa, na fakt finansowania T-wa przez Państwo. Państwo uczestniczy w tworzeniu się kapitału stowarzyszeń do wysokości jednej piątej. W stowarzyszeniach o charakterze przemysłowym udział ten naogół zmniejsza się do $\frac{1}{10}$ kapitału akcyjnego. Poza to Rząd daje do dyspozycji T-wa Krajowego fundusze przeznaczone na kredyty dla stowarzyszeń. Rząd udziela te kapitały na 2%; są one zwrotne w przeciągu 66 lat w ratach rocznych, przy stopie procentowej oznaczonej na 2,95%. Możliwość zaciągania pożyczek przez stowarzyszenia może dojść do sumy pięciokrotnie przewyższającej wysokość subskrybowanego kapitału. Dla stowarzyszeń „o charakterze przemysłowym” („à caractère industriel”) suma pożyczek może wynosić dwukrotną kapitału, wpłaconego przez przemysłowca. Ta suma subwencyjna na korzyść stowarzyszeń „o charakterze przemysłowym” została zredukowana do $\frac{3}{5}$ wydatków ogólnych dla stowarzyszeń, które po wypełnieniu pierwotnego programu budowlanego nie rozsprzedały przynajmniej dziesiątej części zbudowanych domów.

Stosownie do rozporządzeń prawnych, dotyczących budżetów przychodów i rozchodów nadzwyczajnych, Rząd może zwolnić T-wo Krajowe budowy tanich mieszkań od płacenia $\frac{1}{4}$ maksimum z 66 rat rocznych, oprocentowanych na 2,75%, a pokrywających awanse, wypłacane temu T-wu. Dzięki zarządzeniom dekretu z lutego 1924 roku, stowarzyszenia, których równowaga finansowa była nienaruszoną przez pierwszych kilka lat, lecz w latach następnych nie byłyby już w stanie sprostać swoim ciężarom społecznym zapomocą własnych tylko środków, będą mogły korzystać z ulg w spłacaniu rat rocznych do wysokości sumy rachunku pod nazwą „Rezerwa subsydjów”, otwartego dla nich w T-wie Krajowym.

Nietylko Państwo, lecz również prawie wszystkie prowincje (prócz Luksemburga) finansują T-wo budowy tanich mieszkań. Ich udział wynosi tyle, co udział Państwa, t. j. $\frac{1}{5}$ część kapitału zakładowego. Ponadto prowincje zdecydowały się pokrywać ewent. deficyt stowarzyszeń. Udział prowincji w pokryciu tego salda dochodzi do $\frac{3}{5}$. Dotychczas żądania pokrycia deficytu stowarzyszeń przez prowincje były nadzwyczaj rzadkie.

Także gminy i miasta przyczyniają się zarówno do powstania stowarzyszeń budowy tanich mieszkań, jak i do tworzenia ich kapitałów zakładowych. Zobowiązały się one wziąć na siebie pokrycie $\frac{2}{5}$ salda ewentualnego deficytu. Do grudnia 1924 r. 385 gmin i miast przyczyniło się do utworzenia Stowarzyszeń budowy tanich mieszkań. Również zakłady publiczne (jak: przytułki, biura dobroczynności) przyczyniają się w pewnym

zakresie do wspierania tych stowarzyszeń: mianowicie drogą wznoszenia terenów budowlanych.

Całość obrazu działalności Krajowego T-wa budowy tanich domów i mieszkań uzupełnią dane o typach planów dla tanich domów, honorariach architektów, oraz o Krajowym biurze sprzedaży materiałów budowlanych.

Co się tyczy typów planów tanich domów (plans-types d'habitations à bon marché), to Rada Administracyjna (le Conseil d'Administration), zdając sobie sprawę z obecnych trudności finansowych, poleciła T-wu Krajowemu ustalenie pewnych typów planów dla budowy istotnie tanich domów. Reprodukcje tych planów zebrano w jedną książkę, którą po jednym egzemplarzu rozesłano wszystkim należącym do T-wa stowarzyszeniom. Jako materiał budowy wybrano beton; według planów, mury zewnętrzne można również wykonać z cegieł. T-wo Krajowe wzięło sobie za zadanie ścisłe badanie metod i techniki budowy tych domów. Nowe obliczenia honorarjów architektów, które T-wo Krajowe przyjęło w r. 1924, opierają się na następujących głównych zasadach: 1) honorarjum architekta nie jest uzależnione od kosztów budowy domu; 2) ustalona zostaje jedna stała cena na różne typy domów, z ograniczeniem wszakże liczby tych typów; 3) przyznane zostaje stałe wynagrodzenie za każde powtórzenie typu.

Dzięki inicjatywie T-wa Krajowego, powstało krajowe Biuro sprzedaży materiałów budowlanych (Comptoir National des Matériaux). Zadaniem jego jest przyczynianie się do rozwiązania kryzysu mieszkaniowego, bez szukania zysków. Dzięki stałemu ogłaszaniu cen i wogóle rezultatów swej pracy, Biuro wywiera wpływ regulujący na ceny materiałów na rynku budowlanym. Wiele przedsiębiorstw budowlanych prywatnych zwraca się do Biura, prosząc o radę lub ustalenie ceny, wreszcie oddając swoje zamówienie lub prośbę, by Biuro zajęło się budową ich własnych domów; tym sposobem działalność Biura znacznie się rozszerzyła. Dekret królewski z lutego 1924 r. przyznaje premję nabywcom domów zbudowanych przez Biuro, narówni z domami budowanymi przez stowarzyszenia należące do T-wa Krajowego. W ciągu 1924 r. Biuro dostarczyło materiałów prawie wszystkim stowarzyszeniom budującym w tym czasie, na sumę około 6-iu milionów frs.

Powyższy artykuł, ułankowo przedstawiający działalność belgijskiego *Société Nationale des Habitations et Logements à bon marché*, oparliśmy na danych, zaczerpniętych z fragmentu sprawozdania tegoż T-wa za r. 1924,

opublikowanego w Nr. 6 r. b. brukselskiego miesięcznika „L'Habitaton à bon marché”.

Redakcja „Samorządu Miejskiego” w stałym dążeniu do możliwie wszechstronnego, a tak dla nas pouczającego oświetlenia kwestji mieszkaniowej zagranicą (vide obszerną pracę p. t. „Zwalczanie głodu mieszkaniowego w krajach europejskich po wojnie” w zesz. 9-ym z r. b. „Sam. Miejski”), weszła w bezpośredni kontakt z wymienionem T-wem i po otrzymaniu i zestawieniu odnośnych, bardziej wyczerpujących materiałów, nie omieszka podzielić się nimi z czytelnikami.

Włochy. Wystawa miast.

Pierwsza wystawa miast włoskich odbyła się w mieście Vercelli, w miesiącach wrześniu — październiku 1924 r. Inicjatywę powstania zawdzięcza dr. Silve Ardy, sekretarzowi magistratu m. Vercelli, zaś dzieło organizacji nie tylko jemu, lecz również pomocy miasta, związku gmin włoskich, oraz związku statystycznego miast włoskich. Wystawa miała na celu zainteresowanie mieszkańców miast rozwojem i ewolucją postępu urządzeń miejskich oraz stworzenie terenu naukowo-badawczego dla urzędników oraz naczelnych organów administracji miejskiej.

W wystawie wzięło udział 100 miast włoskich, między którymi wszystkie największe, oraz 50 dyrekcji umiastowionych przedsiębiorstw przemysłowych. Wystawiono sprawozdania i wyniki pracy bieżącej i odnośnych badań, monografie, wykresy i wykazy statystyczne, oraz, w celu unaocznienia powyższych materiałów, fotografie, modele, maszyny, narzędzia i t. p. Obok obrazu historii i stanu administracji każdego miasta, przedstawionych na tle motywów artystycznych uzmysławiających tradycyjny styl lokalny, oraz chwile chwały i ciężkich przejść danego miasta, przedstawiono stan obecny i fazy postępu współczesnych urządzeń miejskich.

Szeroki ogół publiczności po raz pierwszy miał możliwość interesującego dowiedzenia się, jak różne problemy miejskie rozmaicie były wypróbowane i rozwiązywane przez zarząd każdego miasta. W 50 salach wystawy, zajmującej przestrzeń 6.000 m.² przez 2 miesiące tłumy publiczności, reprezentantów administracji publicznej, urzędników oraz studujących nauki administracyjne, z ciekawością badało i porównywało ekspozycje, obrazujące rezultaty gospodarki różnych miast.

Wystawa podzieloną była na następujących 10 sekcji: 1) administracja i finanse, 2) sprawy społeczne, 3) służba techniczna, 4) zdrowie i higiena, 5) nauczanie publiczne, 6) demografia i statystyka, 7) policja i bezpieczeń-

stwo, 8) dobroczynność, 9) przedsiębiorstwa umiastowione, 10) odbudowa prowincyj wyzwolonych (régions libérées).

Uwzględniony więc został zasadniczo podział rzeczowy, nie zaś według gmin, skutkiem czego eksponaty gmin poszczególnych były podzielone między różne sekcje. Tym sposobem różni zawodowcy, jako to higieniści, statystycy, finansisci, kierownicy elektrowni, dyrektorzy szkół zawodowych i t. p., mogli łatwo znaleźć, zebrane w jednym miejscu, potrzebne im do badań materiały.

Ponadto jednak, wielkie miasta włoskie, szczególnie słynne ze swych świetnych tradycji historycznych, jak: Rzym, Medjolan, Turyn, Genua, Wenecja, Tryjest, Trydent, Bolonja, Florencja, Neapol, Padwa, Parma, Fiume, Weronę, Aleksandrja i Vercelli, zajmowały osobne pawilony, w których przedstawiono oryginalne, historyczne i artystyczne cechy danego miasta. Tym sposobem w gmachu omawianej wystawy powstało około 20 sal miast poszczególnych, odznaczających się pięknem i smakiem w urządzeniu.

Jeszcze przed otwarciem wystawy wydana została ciekawa broszura, pióra dr. S. Ardy, zawierająca program i objaśnienie wystawy. Streszczenie broszury umieszczone zostało następnie w oficjalnym katalogu wystawy (ilustrowanym, zawierającym około 400 str. druku), oraz w katalogach, wydanych dla miast poszczególnych.

Wystawę zwiedzały liczne wycieczki urzędników miejskich, przybywających nawet z odległych krańców państwa. W czasie jej trwania odbył się szereg znamienych kongresów, mianowicie: Kongres inżynierów miejskich, dyrektorów i kierowników umiastowionych przedsiębiorstw przemysłowych i t. p., urzędników stanu cywilnego, historyków i t. p.

Cała prasa włoska przez długie miesiące żywo zajmowała się wystawą: najprzód przygotowaniem do niej, następnie szczegółowem zobrazowaniem wystawy, zdradzającym gorące zainteresowanie wszelkimi przejawami życia miejskiego.

Wystawa otwarta została w dniu 21 września 1924 r. przez Króla włoskiego, w obecności ministra i senatora, hr. T. Rossi'ego, oraz przewodniczącego Związku gmin włoskich.

Pierwsza wystawa miast włoskich dowiodła stanowczo, że ujawniając wolę, pracę i dobre chęci, wbrew przeciwnym pozorom, sprawami działalności władz miejskich można zainteresować szeroki ogół. Umożliwiła ona badania porównawcze ustrojów i urządzeń różnych miast, które mimo różnic klimatycznych, topograficznych i rasowych, wszędzie żywią te same aspiracje moralne i społeczne; wszędzie nurtuje je pragnienie zaspokojenia tych samych palących potrzeb zbiorowych.

Jak wiadomo, delegacja włoska wystąpiła na konferencji miast w Bazylei z piękną i doniosłą inicjatywą zorganizowania Międzynarodowej Wystawy urzędzeń miejskich. Inicjatywa ta ma już za sobą szereg interesujących doświadczeń narodowych wystaw miast, m. inn. Wystawy Związku Miast Polskich, która się odbyła na Międzynarod. Targu w Poznaniu w dn. 3—10 maja b. r. (vide sprawozdanie—„Sam. Miejs.“, zesz. 5-y za maj r. b.), oraz zorganizowanej przy czynnym współudziale Zw. M. P.—Wystawy urzędzeń miejskich, jaka miała miejsce na tegorocznych V-yh Międzynarodowych Targach we Lwowie, w dn. od 5 do 15 września b. r. (vide „Sam. Miejs.“ zesz. 11-ty za listopad b. r.).

S k o r o w i d z

ustaw i rozporządzeń za czas od 9/X do 7/XI—25 r., sporządzony na podstawie Dziennika Ustaw Rzplitej, Monitora Polskiego i Dzienników Urzędowych Ministerstw.

Koleje Żelazne.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 12/X—1925 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o zmianach i uzupełnieniach taryfy towarowej polskich kolei normalnotorowych.

Dz. U. R. P. Nr. 105/25 poz. 737.

Rozp. Ministra Kolei z d. 12/X—25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o przewozie przesyłek kolejowych od i do stacyj Kłodawa, Koło, Konin i Słupca państwowej normalnotorowej linii Kutno-Strzałkowo.

Dz. U. R. P. Nr. 105/25 poz. 738.

Rozp. Rady Ministrów z d. 7/X—25 r. o wyłączeniu nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa do budowy kolei państwowej Bydgoszcz—Gdynia.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 743.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 19/X — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o ulgach taryfowych przy przejazdach powrotnych z uzdrowisk krajowych.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 781.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 20/X — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o zmianach i uzupełnieniach części I Taryfy

Ogólnej na przewóz towarów, zwłok i zwierząt kolejami żelaznymi w Polsce, obowiązującej od d. I/V—25 r.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 782.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 24/X — 25 r., wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o zmianach w rozporządzeniu Ministra Kolei Żelaznych z d. 1/X—23 r. o tymczasowym przewozie osób, bagażu i towarów na niektórych wąskotorowych kolejach państwowych znaczenia drugorzędnego.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 783.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 24/X — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o otwarciu do użytku publicznego wybudowanej normalnotorowej kolei państwowej Kutno—Płock—Radziwie.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 784.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 24/X — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o zmianach i uzupełnieniach taryfy towarowej polskich kolei wąskotorowych.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 785.

Rozporządzenie Ministra Kolei z d. 30/X — 25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych o wprowadzeniu zniżki taryfowej dla węgla kamiennego w komunikacji polsko-austrjackiej.

Dz. U. R. P. Nr. 111/25 poz. 794.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 26/VI—25 r. o zmianie statutu organizacyjnego Ministerstwa kolei.

Monitor Polski Nr. 152/25 poz. 679.

Wyznania Religijne i Oświecenie Publiczne.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 15/VI — 25 r. w sprawie podręczników i pomocy naukowych dla uczniów szkół zawodowych.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 12 poz. 110.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 15/VI—25 r. w sprawie podręczników naukowych dla uczniów szkół powszechnych.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 12 poz. 111.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 16/VII—25 r. w sprawie programów gimnazjum niższego.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 12 poz. 112.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 19/VI—25 r. w sprawie uproszczonych egzaminów państwowych na nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 13 poz. 123.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 3/I—25 r. w sprawie płatnych zajęć ubocznych nauczycieli szkół powszechnych.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 13 poz. 124.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 29/VII—25 r. w sprawie rozkładu godzin w szkołach powszechnych dwujęzycznych, założonych na podstawie ustawy z d. 31/VII—24 r., zawierającej niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 79 poz. 766).

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 13 poz. 125.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 5/VIII—25 r. w sprawie zmian w administrowaniu szkolnictwem zawodowym.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 13 poz. 126.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 14/VIII b. r. w sprawie d. 8/IX.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 13 poz. 127.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 8/VIII—25 r. o zmianie granic okręgu szkolnego warszawskiego i utworzeniu okręgu szkolnego lubelskiego.

Dz. U. R. Min. W. R. i O. P. Nr. 14 poz. 138.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 6/V—25 r. w sprawie zmiany przepisów o opłatach za nostryfikację dyplomów naukowych.

Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 14 poz. 139.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 27/V — 25 r. uzupełniająca rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 17/IX—24 r. w sprawie tytułu magistra praw (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 16 poz. 163).
Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 14 poz. 140.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 8/VII — 25 r. w sprawie opłat, obowiązujących w szkołach akademickich.
Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 14 poz. 141.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 17/VII—25 r. w sprawie programów gimnazjum wyższego.
Dz. Urz. Min. W. R. i O. R. Nr. 14 poz. 142.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z d. 20/VIII—25 r. do Kuratorów Okręgów Szkolnych i Woj. Śląskiego w sprawie ustosunkowania alfabetu łacińskiego do gotyckiego.
Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 14 poz. 143.

Przemysł i Handel.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z d. 6/X—25 r. w sprawie prenumeraty za pośrednictwem poczty czasopism i wydawnictw periodycznych, wychodzących w kraju.
Dz. U. R. P. Nr. 107/25 poz. 763.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Kolei z d. 29/VII — 25 r. w sprawie sekwestru cystern naftowych.

Monitor Polski Nr. 186/25 poz. 824.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z d. 23/VII — 25 r. o zmianie taryfy telegraficznej w komunikacji z Wolnym Miastem Gdańskiem.
Dz. Urz. Gen. Dyr. Poczt i Tel. Nr. 32 poz. 81.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z d. 27/VIII — 25 r. o wprowadzeniu w obieg pocztowych znaczków lotniczych.
Dz. U. Gen. Dyr. Poczt i Tel. Nr. 36 poz. 88.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z d. 4/IX—25 r. o zmianie § 2 rozporządzenia Ministra Poczt i Telegrafów z d.

8/X—23 r. w sprawie ulgowej opłaty pocztowej za przesyłanie paczek z podręcznikami szkolnymi.

Dz. U. Gen. Dyr. Poczt. i Tel. Nr. 38 poz. 90.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z d. 14/IX—25 r. o ustaleniu taryfy pocztowej i zmianie niektórych warunków przyjęcia przesyłek pocztowych.

Dz. U. Gen. Dyr. Poczt. i Tel. Nr. 39 poz. 92.

Rolnictwo i Dobra Państwowe.

Rozporządzenie Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 10/X—25 roku, zmieniające § 5 rozporządzenia z d. 19/V—25 r. w sprawie częściowej zmiany taryfy celnej z d. 26/VI—24 r. w brzmieniu rozp. z d. 10/VII—25 r.

Dz. U. R. P. Nr. 103/25 poz. 727.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 7/X — 25 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie techniczno-leśnym kandydatów na stanowiska urzędników leśnych I kategorii w administracji lasów państwowych oraz w państwowej służbie ochrony lasów.

Dz. U. R. P. Nr. 110/25 poz. 786.

Instrukcja z d. 8/VII — 25 r. dla Pp. wojewodów, delegata Rządu na ziemię wileńską, komisarza Rządu m. st. Warszawy, w sprawie likwidacji państwowych czynszów wieczystych i dzierżaw wieczystych, na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dn. 30/XII 24 r. o likwidacji państwowych czynszów wieczystych i dzierżaw wieczystych (Dz. U. R. P. Nr. 118 poz. 1071) wydane przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Monitor Polski Nr. 205/25 poz. 883.

Roboty Publiczne.

Rozporządzenie II Ministra Robót Publicznych z dn. 17/X—25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Spraw Wewnętrznych i Sprawiedliwości, w celu wykonania ustawy z dnia 6/VII—23 r. „o poborze daniny lasowej na cele odbudowy kraju”.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 777.

Rozporządzenie Ministra Robót Publicznych z dn. 17/X—25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych i Przemysłu i Handlu o przepisach co do odległości budowli od dróg publicznych i co do ścieków przydrożnych.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 778.

Reforma Rolna.

Rozporządzenie Ministra Reform Rolnych z dn. 21/X—25 o ogłoszeniu w języku polskim niemieckiej ustawy osadniczej z dn. 11/VIII—19 r. i pruskiej ustawy z dn. 15/XII—19 r. wprowadzającej niemiecką ustawę osadniczą z dn. 11/VIII—19 r.

Dz. U. R. P. Nr. 112/25 poz. 796.

Skarbowość.

Rozporządzenie Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dn. 10/X—25 r. zmieniające § 5 rozporządzenia z dn. 19/V—25 r. w sprawie częściowej zmiany taryfy celnej z dn. 26/VI—24 r. w brzmieniu rozporządzenia z dn. 10/VII—25 r.

Dz. U. R. P. Nr. 103/25 poz. 726.

Rozp. Ministra Skarbu z dn. 7/X—25 r. o ustanowieniu cennika detalicznej sprzedaży wyrobów tytoniowych.

Dz. U. R. P. Nr. 104/25 poz. 731.

Rozp. Ministra Skarbu z dn. 6/X—25 r. o sposobie dokonania przerachowania zobowiązań Skarbu Państwa z tytułu pożyczek państwowych oraz konwersji rzeczonych pożyczek.

Dz. U. R. P. Nr. 105/25 poz. 736.

Rozp. Ministra Skarbu z dn. 30/IX—25 r. o ustaleniu stopy opłaty za nadzór nad zakładami ubezpieczeń za 1924 rok.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 755.

Rozp. Ministra Skarbu z dn. 7/X—25 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu o obniżeniu stopy podatku przemysłowego dla niektórych przedsiębiorstw handlowych.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 756.

Rozp. Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dn. 24/IX — 25 r. w sprawie uzupełnienia rozdziału I artykułu 15 rozporządzenia o taryfie celnej (Dz. U. R. P. z 1924 r. Nr. 68 poz. 663).

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 757.

Rozp. Rady Min. z dn. 19/X — 25 r. o ustaleniu na miesiąc listopad 1925 roku mnożnej dla określenia uposażenia funkcyjnarjuszów państwowych i wojska.

Dz. U. R. P. Nr. 107/25 poz. 762.

Rozp. Min. Skarbu z dn. 14/X—25 r. o wypuszczeniu Serji VII biletów skarbowych.

Dz. U. R. P. Nr. 107/25 poz. 765.

Rozp. Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z d. 10/X—25 r. w sprawie dodatków do świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych na rzecz izb handlowych i przemysłowych (przemysłowo - handlowych, handlowych), izb rzemieślniczych, oraz powstałych na zasadzie austriackiej ustawy przemysłowej związków stowarzyszeń przemysłowych i rękodzielniczych, spełniających funkcje izb handlowo-przemysłowych lub rękodzielniczych.

Dz. U. R. P. Nr. 108/25 poz. 771.

Rozp. Ministra Skarbu z d. 23/IX — 25 r. w sprawie urzędowych blankietów wekslowych z tekstem.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 775.

Rozp. Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 13/X—25 r. w sprawie zwrotu ceł przy wywozie odlewów żeliwnych.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 776.

Rozp. II Ministra Robót Publicznych z d. 17/X—25 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Spraw Wewnętrznych i Sprawiedliwości, w celu wykonania ustawy z d. 6/VII — 23 r. „O poborze daniny lasowej na cele odbudowy kraju”.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 777.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 19/X — 25 r. o częściowej zmianie cen soli.

Dz. U. R. P. Nr. 110/25 poz. 788.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 28/X — 25 r. o przedłużeniu terminu do składania podań w Głównym Urzędzie Likwidacyjnym o zabezpieczeniu praw do tytułów na okaziciela, wywiezionych na terytorjum obecnego Związku Socjalistycznych Republik Rad lub złożonych w instytucjach na tem terytorjum.

Dz. U. R. P. Nr. 110/25 poz. 789.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 3/VII—25 r. w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego nad znajdującem się w Polsce mieniem b. Żytomierskiego Towarzystwa Kredytowego Miejskiego.

Monitor Polski Nr. 181/25 poz. 806.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z d. 24/VI — 25 r. o organizacji kontroli skarbowej.

Monitor Polski Nr. 193/25 poz. 849.

Przepisy o jednolitych zasadach kasowości i rachunkowości w przedsiębiorstwach państwowych oraz bilansowania i inwentaryzowania ich majątku, wydane przez Ministerstwo Skarbu w porozumieniu z Najwyższą Izbą Kontroli.

Monitor Polski Nr. 194/25 poz. 854.

Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów i Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 22/X — 25 r. o sprostowaniu błędu w rozporządzeniu Rady Ministrów z d. 11/VII — 25 r. w sprawie zakazu przywozu niektórych towarów.

Dz. U. R. P. Nr. 112/25 poz. 799.

Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych z d. 30/X—25 r. w sprawie częściowej zmiany taryfy celnej z d. 26/VI—24 roku.

Dz. U. R. P. Nr. 113/25 poz. 800.

Sprawiedliwość.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 16/IX—25 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska II kategorii w służbie więziennej.

Dz. U. R. P. Nr. 103/25 poz. 723.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 30/IX—25 r. o dyzlokacji sądów pokoju w powiecie warszawskim w okręgu sądu okręgowego w Warszawie.

Dz. U. R. P. Nr. 104/25 poz. 732.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 6/X — 25 r. o zmianie właściwości miejscowej sądów powiatowych w Białej i Kętach w okręgu sądu okręgowego w Wadowicach.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 758.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 19/X — 25 r. w sprawie zniesienia sądu pokoju dla spraw o lichwę wojenną w Warszawie.

Dz. U. R. P. Nr. 107/25 poz. 766.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 7/X — 25 r. w sprawie zaszerogowania do grup uposażenia niższych funkcjonariuszów więziennych oraz ustalenia dla nich tytułów.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 773.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 19/X — 25 r. w sprawie przeniesienia kancelarii notarialnej z Duniłowicz do Postaw w okręgu sądu okręgowego w Wilnie.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 779.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 21/X — 25 r. w sprawie dyzlokacji sądów pokoju w powiecie brzeskim w okręgu sądu okręgowego w Pińsku.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 780.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z d. 21/X — 25 r. o zwinięciu sądu pokoju w sądzie powiatowym w Czersku w okręgu sądu apelacyjnego w Toruniu.

Dz. U. R. P. Nr. 112/25 poz. 797.

Sprawy Wewnętrzne.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 16/IX — 25 r. w sprawie rozciągnięcia na obszar powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego oraz gmin: białowieskiej, suchopolskiej i masiewskiej powiatu bielskiego (b. białowieskiego) w województwie białostockim przepisów prawnych o upraw-

nieniach władz administracyjnych do wymierzenia kar oraz o postępowaniu administracyjno-karnem.

Dz. U. R. P. Nr. 103/25 poz. 724.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 16/IX — 25 r. w sprawie wprowadzenia przepisów o postępowaniu karno-administracyjnym na obszarze województw: wołyńskiego, poleskiego, nowogródzkiego i okręgu administracyjnego wileńskiego.

Dz. U. R. P. Nr. 103/25 poz. 725.

Rozp. Rady Ministrów o zniesieniu obszaru dworskiego Moraczewo i przyłączeniu jego terytorjum do gminy wiejskiej Moraczewo w powiecie Leszno.

Dz. U. R. P. Nr. 104/25 poz. 728.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 30/IX — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego Opalenie i przyłączeniu jego terytorjum do gminy wiejskiej Opalenie w powiecie gniewskim.

Dz. U. R. P. Nr. 104/25 poz. 729.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 23/IX — 25 r. w sprawie wyłączenia wsi Wieluń z gminy Zbirogi w powiecie kobryńskim i włączenia do gminy Kosicze w pow. brzeskim.

Dz. U. R. P. Nr. 104/25 poz. 730.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 30/IX — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego „Dalkowo“ w pow. inowrocławskim w woj. poznańskim i włączeniu jego terytorjum do gminy wiejskiej Jacewo w tymże powiecie.

Dz. U. R. P. Nr. 105/25 poz. 733.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 30/IX — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego Otorowo w pow. szamotulskim w woj. poznańskim i włączeniu jego terytorjum do gminy wiejskiej tej samej nazwy.

Dz. U. R. P. Nr. 105/25 poz. 734

Rozp. Rady Ministrów z dn. 30/IX — 25 r. o utworzeniu z obszaru dworskiego Łęgniszewo w pow. wągrowieckim w woj. poznańskim gminy wiejskiej pod tą samą nazwą.

Dz. U. R. P. Nr. 105/25 poz. 735.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 7/X — 25 r. o utworzeniu z obszarów dworskich Szynwałd i Szynwałdzik w pow. grudziądzkim

w województwie pomorskiem samoistnej gminy wiejskiej pod nazwą „Szynwałd“.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 744.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 7/X — 24 r. o utworzeniu z obszaru dworskiego Ławki w pow. mogileńskim w woj. poznańskim samoistnej gminy wiejskiej tej samej nazwy.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 745.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 7/X — 25 r. o utworzeniu z obszaru dworskiego Gorczeniczka w pow. brodnickim woj. pomorskiem nowej samoistnej gminy wiejskiej z tą samą nazwą.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 746.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 7/X — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego Śmieszkowiec w pow. czarnkowskim w woj. poznańskim i wcieleniu do gminy Śmieszkowo w tymże powiecie.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 747.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 7/X — 25 r. o zniesieniu gminy wiejskiej Wardęgowko w pow. lubawskim w woj. pomorskiem i wcieleniu jej terytorjum do gminy wiejskiej Rywałdzik tegoż powiatu.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 748.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 7/X — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego Jeleń Szlachecki w pow. gniewskim w woj. pomorskiem i wcieleniu jego terytorjum do gminy wiejskiej Jeleń Królewski w tym samym powiecie.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 749.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 7/X — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego Mały Kuntersztyn w pow. grudziądzkim w woj. pomorskiem i wcieleniu tego terytorjum do samoistnej gminy wiejskiej Małe Tarpno w pow. grudziądzkim.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 750.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 7/X — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego Pomiany w pow. kępińskim w woj. poznańskim i wcieleniu jego terytorjum do gminy wiejskiej tej samej nazwy.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 751.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 7/X — 25 r. o wcieleniu

obszaru dworskiego Zalesie w powiecie Sępólno w woj. pomorskiem do gminy wiejskiej tej samej nazwy.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 752.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 7/X — 25 r. o połączeniu gmin wiejskich: Świba i Świbice w pow. kępińskim w woj. poznańskim w jedną gminę wiejską pod nazwą „Świba“.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 753.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 26/IX — 25 r. o utworzeniu samodzielnej gminy wiejskiej pod nazwą „Stanisławówka“ w pow. sokalskim w woj. lwowskiem.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 754.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 7/X — 25 r. o utworzeniu z obszaru dworskiego Pobórka-Wielka w pow. wyrzyskim w woj. poznańskim samoistnej gminy wiejskiej pod nazwą „Pobórka-Wielka“.

Dz. U. R. P. Nr. 107/25 poz. 759.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 7/X — 25 r. o utworzeniu z obszaru dworskiego Polska Wieś w pow. poznańskim samoistnej gminy wiejskiej tej samej nazwy.

Dz. U. R. P. Nr. 107/25 poz. 760.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 7/X — 25 r. o utworzeniu z obszaru dworskiego Kierzkowo w pow. żnińskim w woj. poznańskim samoistnej gminy wiejskiej z tą samą nazwą.

Dz. U. R. P. Nr. 107/25 poz. 761.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 10/X — 25 r. w sprawie statystyki ruchu naturalnego ludności na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Dz. U. R. P. Nr. 107/25 poz. 764.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 7/X — 25 r. w sprawie zaliczenia posterunkowych i starszych posterunkowych policji państwowej do kategorii niższych funkcjonariuszów policji państwowej i określenia warunków ich ustalenia.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 772.

Rozp. Rady Ministrów z dn. 14/X — 25 r. w sprawie bezpłatnego odstąpienia gminie m. Stanisławowa gruntu państwowego w Stanisławowie na cele rozszerzenia ulicy.

Dz. U. R. P. Nr. 109/25 poz. 774.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 21/X—25 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Rady Ministrów z d. 3/VI—25 r. (wykonanie ust. 3 art. 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej).

Dz. U. R. P. Nr. 110/25 poz. 787.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 21/X — 25 r. o utworzeniu z obszaru dworskiego Budy w powiecie grudziądzkim samoistnej gminy wiejskiej tej samej nazwy.

Dz. U. R. P. Nr. 111/25 poz. 790.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 21/X — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego Wałdówko i włączeniu jego terytorjum do gminy Krzywka w pow. grudziądzkim.

Dz. U. R. P. Nr. 111/25 poz. 791.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 21/X — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego Mszanowo w powiecie lubawskim i włączeniu jego terytorjum do gminy wiejskiej Bratjan w tymże powiecie.

Dz. U. R. P. Nr. 111/25 poz. 792.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 21/X — 25 r. o zniesieniu obszaru dworskiego Byszwałd w powiecie lubawskim, w woj. pomorskiem i wcieleniu jego terytorjum do gminy wiejskiej Byszwałd w tymże powiecie.

Dz. U. R. P. Nr. 111/25 poz. 793.

Instrukcja dla osób prowadzących księgi metrykalne na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego w sprawie wypełniania i odsyłania wykazów statystycznych A, B i C o ruchu naturalnym ludności.

Monitor Polski Nr. 244/25 poz. 1003.

Instrukcja dla władz administracyjnych I instancji na obszarze województw: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego w przedmiocie wykonania rozporządzenia Rady Ministrów z d. 1/IV — 25 r. w sprawie organizacji statystyki ruchu naturalnego ludności (Dz. U. R. P. Nr. 40 poz. 273) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z d. 29/VII — 25 r. o zmianie § 10 poprzedniego rozporządzenia (Dz. U. R. P. Nr. 78 poz. 546).

Monitor Polski Nr. 244 poz. 1004.

Rozporządzenie Rady Ministrów z d. 24/X b. r. o rozszerzeniu granic m. Kleczewa.

Dz. U. R. P. Nr. 112/25 poz. 795.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z d. 24/X — 25 r. w sprawie trybu postępowania karno-administracyjnego na obszarze powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego oraz gmin: białowieskiej, suchopolskiej i masiewskiej pow. bielskiego (b. białowieskiego) w wojew. białostockiem.

Dz. U. R. P. Nr. 113/25 poz. 801.

Sprawy Wojskowe.

Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z d. 7/X—25 r. o warunkach awansowania oficerów w rezerwie sanitarnych i weterynarii.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 739.

Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z d. 7/X—25 r. o warunkach przejścia oficerów w rezerwie sanitarnych i weterynarii do korpusu zawodowych oficerów sanitarnych i weterynarii.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 740.

Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z d. 7/X—25 r. o warunkach, wymaganych dla uzyskania stopnia podporucznika w rezerwie sanitarnego, względnie weterynarii.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 741.

Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z d. 7/X — 25 r. w sprawie ustalenia starszeństwa byłych urzędników wojskowych Wojsk Polskich przy przemianowaniu na oficerów rezerwy.

Dz. U. R. P. Nr. 106/25 poz. 742.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z d. 26/X — 25 r. w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewn. i Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, dotyczące zmiany załącznika 3 do § 326 rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych i innych Ministrów do ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej.

Dz. U. R. P. Nr. 112/25 poz. 798.

Sprawy Zagraniczne.

Międzynarodowe porozumienie o utworzeniu w Paryżu Międzynarodowego Urzędu dla zwalczania epizootji, podpisane w Paryżu d. 25/I—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 108/25 poz. 767.

Oświadczenie Rządowe z d. 6/X—25 r. w sprawie złożenia dokumentu ratyfikacyjnego międzynarodowego Urzędu dla zwalczania epizootji, podpisanego w Paryżu d. 25/I—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 108/25 poz. 768.

Polsko-niemiecki układ w przedmiocie praw członków i urzędników wspólnego Naczelnego Komitetu Kolei Górnośląskich, podpisany w Warszawie d. 23/II—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 108/25 poz. 769.

Oświadczenie Rządowe z d. 6/X—25 r. w sprawie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych Układu polsko-niemieckiego, dotyczącego praw członków i urzędników Naczelnego Komitetu Kolei Górnośląskich, podpisanego w Warszawie d. 23/II—24 r.

Dz. U. R. P. Nr. 108/25 poz. 770.

Skorowidz rzeczowy druków Sejmu

za czas od 7/X do 23/X — 25 r.

Koleje Żelazne.

Wniosek posłów ze Związku Ludowo-Narodowego w sprawie kierunku budowy kolei Lublin-Bełżec.

Druk Sejmu Nr. 2104 z d. 6/X—25 r.

Wniosek posłów A. Kuryłowicza, J. Moraczewskiego, A. Hausnera i tow. z klubu P. P. S. w sprawie przyznania stałodziennym pracownikom kolejowym dodatku na mieszkanie.

Druk Sejmu Nr. 2126 z d. 20/X—25 r.

Wyznania Religijne i Oświecenie Publiczne.

Sprawozdanie Komisji Oświatowej o projekcie rządowym ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli (Druk Nr. 1374 z r. 1924).

Druk Sejmu Nr. 2112 z d. 17/X—25 r.

Wniosek posłów z Komunistycznej Frakcji Poselskiej w sprawie „numerus clausus” na wyższych uczelniach.

Druk Sejmu Nr. 2127 z d. 20/X—25 r.

Wniosek posłów z Komunistycznej Frakcji Poselskiej w sprawie podwyższenia opłat za egzamin na wyższych uczelniach warszawskich.

Druk Sejmu Nr. 2128 z d. 6/X—25 r.

Praca i Opieka Społeczna.

Sprawozdanie Komisji Ochrony Pracy o poprawkach Senatu do projektu ustawy o zmianie niektórych przepisów ustawy z d. 18/VII — 24 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia (Dz. U. R. P. Nr. 67 poz. 650).

Druk Sejmu Nr. 2110 z d. 14/X—25 r.

Wniosek posła Łuszczewskiego i kol. z Klubu Chrz. Narod. w sprawie zmiany postanowień art. 5 ustawy z d. 21/X—21 r. (Dz. U. R. P. Nr. 88 poz. 647) o zarobkowym pośrednictwie pracy.

Druk Sejmu Nr. 2122 z d. 20/X—25 r.

Wniosek posłów Regera, Stańczyka, Żuławskiego i towarzyszy ze Zw. P. P. S. w sprawie podwyższenia stawek przy przerechowaniu na złote rent, oraz wszelkich innych świadczeń, należących się inwalidom pracy, albo ich rodzinom z zakładów ubezpieczeniowych na mocy ustaw o ubezpieczeniach od nieszczęśliwych wypadków, na wypadek inwalidztwa lub na starość, obowiązujących na terenie Rzplitej Polskiej,

Druk Sejmu Nr. 2137 z d. 21/X—25 r.

Wniosek posłów Szczerkowskiego, Stańczyka, Regera i tow. ze Zw. P. P. S. w sprawie bezpłatnego dostarczania przez Rząd kartofli i węgla na okres zimowy bezrobotnym, wypłacania zapomóg conajmniej w wysokości, przewidzianej ustawą na wypadek bezrobocia, tym wszystkim bezrobotnym, którzy nie pobierają ustawowych zasiłków z funduszu ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, oraz zapewnienie opieki lekarskiej i środków leczniczych dla bezrobotnych i ich rodzin.

Druk Sejmu Nr. 2138 z d. 21/X—25 r.

Wniosek posłów W. Fijałkowskiego i A. Bogusławskiego i kol. z Klubu Zw. P. S. L. „Wyzwolenie“ i „Jedność Ludowa“ w sprawie leczenia niezamożnych członków gminy.

Druk Sejmu Nr. 2147 z d. 23/X—25 r.

Reforma Rolna.

Sprawozdanie Komisji Reform Rolnych w sprawie poprawek zaproponowanych przez Senat do przyjętego przez Sejm w dn. 20/VII r. b. projektu ustawy o wykonaniu reformy rolnej (Druk 2084).

Druk Sejmu Nr. 2145 z d. 23/X—25.

Rolnictwo i Dobra Państwowe.

Projekt ustawy o ochronie lasów, wniesiony przez Min. Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Druk Sejmu Nr. 2108 z dn. 7/X — 25 r.

Sprawozdanie Komisji Rolnej o poprawkach zaproponowanych przez Senat do przyjętego przez Sejm w dn. 24/II r. b. projektu ustawy o rozplodnikach zwierząt gospodarskich z wyjątkiem koni (Druk Nr. 1584).

Druk Sejmu Nr. 2109 z dn. 13/X — 25 r.

Wniosek posła F. Kapelińskiego i kol. z Klubu Z. P. S. L. „Wyzwolenie“ i „Jedność [Ludowa“ w sprawie wydelegowania Komisji Sejmowej do zbadania nadużyć i szkodliwej dla skarbu gospodarki w lasach państwowych okręgu Radomskiego.

Druk Sejmu Nr. 2134 z dn. 6/X — 25 r.

Skarbowość.

Wniosek posła Wiślickiego z Koła Żydowskiego w sprawie groźnego przesilenia gospodarczego.

Druk Sejmu Nr. 2107 z dn. 6/X — 25 r.

Projekt ustawy w sprawie częściowej zmiany ustawy z dn. 3/III—23 r. o zwolnieniu od podatków i opłat publicznych, państwowych i samorządowych osób, korzystających z prawa eksterytorjalności, oraz szefów zawodowych przedstawicielstw konsularnych państw obcych w Polsce, wniesiony przez Min. Skarbu.

Druk Sejmu Nr. 2115 z dn. 16/X — 25 r.

Wniosek posłów Potoczka i Bednarczyka i kolegów z klubu P. S. L. w sprawie klęski elementarnej na Podkarpaciu i odroczenia zapłaty pożyczek zasiewowych i podatków tak z r. 1924, jak i z r. 1925, zaciągniętych przez rolników z Państwowego Banku Rolnego za pośrednictwem centralnej kasy oraz innych instytucyj rolniczych w powiatach podkarpackich Nowym-Sączu, Żywcu, Limanowej, Nowym Targu i sąsiednich.

Druk Sejmu Nr. 2118 z dn. 6/X — 25 r.

Wniosek posła M. Cieplaka i tow. z klubu Poselskiego Związku Chłopskiego w sprawie odroczenia na rok spłaty kredytów siewnych.

Druk Sejmu Nr. 2119 z dn. 6/X — 25 r.

Wniosek posłów Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów w sprawie nowelizacji ustawy z dn. 29/IV—25 r. o rozbudowie miast.

Druk Sejmu Nr. 2129 z dn. 6/X — 25 r.

Wniosek posłów ze Związku Ludowo-Narodowego w sprawie obniżenia państwowego podatku od lokali.

Druk Sejmu Nr. 2130 z dn. 21/X — 25 r.

Wniosek posłów Harasza, Rokossowskiego, Gdyka, Mianowskiego, Bitnera, Puchałki i innych z klubu Chrz. Dem. w sprawie zmiany ustawy, dotyczącej komunalnego podatku od lokali, przewidzianego punktem 3-im art. 7-go ustawy z dn. 11/VIII—23 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 747).

Druk Sejmu Nr. 2131 z dn. 21/X — 25 r.

Wniosek posłów Harasza, Rokossowskiego, Gdyka, Bitnera, Puchałki i innych z klubu Chrz. Dem. w sprawie zmiany ustawy o rozbudowie miast z dn. 29/IV — 25 r. (Dz. U. R. P. Nr. 51).

Druk Sejmu Nr. 2132 z dn. 21/X — 25 r.

Wniosek posła Z. Marka i tow. ze Z. P. P. S. w sprawie naruszenia przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu praw Skarbu Państwa, wynikających z monopolu rolnego, i wyrządzenia interesom Skarbu wielkich szkód materialnych.

Druk Sejmu Nr. 2139

Wniosek posłów Z. Zaremby, E. Bobrowskiego i tow. ze Z. P. P. S. w sprawie polityki celnej.

Druk Sejmu Nr. 2141 z dn. 21/X — 25 r.

Wniosek posłów Inslera, Eisenstejna i tow. z Koła Żydowskiego w sprawie uchylenia mocy obowiązującej art. 14 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych z dn. 11/VIII — 23 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 747).

Druk Sejmu Nr. 2143 z dn. 22/X — 25 r.

Wniosek posła Dunina z klubu Chrz. Narodowego i posła A. Chełmońskiego z klubu Zw. L. N. w sprawie zmiany przepisów rozp. Prezydenta z dn. 25/VI — 24 r. o bilansowaniu w złotych, oraz określeniu w złotych kapitałów własnych przedsiębiorstw, obowiązanych do prowadzenia ksiąg handlowych.

Druk Sejmu Nr. 2144 z dn. 20/X — 25 r.

Wniosek posłów W. Toczka i St. Osieckiego i kolegów z klubu P. S. L. „Piast“ w sprawie zapłaty podatku majątkowego.

Druk Sejmu Nr. 2146 z dn. 23/X — 25 r.

Sprawy Wewnętrzne.

Projekt ustawy o zmianie niektórych postanowień ustawy z dnia 11/XII — 23 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonariuszów państwowych

zawodowych wojskowych, oraz ustawy z dn. 13/II — 24 r., zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z dn. 11/XII — 23 r. (Dz. U. R. P. Nr. 6/24 poz. 46) o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i z zawodowych wojskowych, wniesiony przez Prezydum Rady Ministrów.

Druk Sejmu Nr. 2093 z dn. 25/IX — 25 r.

Wniosek posłów klubu Parlamentarnego N. P. R. w sprawie zawieszenia mocy obowiązującej ustępu 3 art. 6 ustawy z dn. 11/IV — 24 r. o ochronie lokatorów (Dz. U. R. P. Nr. 39 poz. 406).

Druk Sejmu Nr. 2105 z dn. 6/X — 24 r.

Wniosek posłów Pużaka, Marka, Libermana i tow. z P. P. S. w sprawie niektórych zmian w ustawie z dn. 11/IV — 24 r. o ochronie lokatorów (Dz. U. R. P. Nr. 39 poz. 406).

Druk Sejmu Nr. 2106 z dn. 6/X — 24 r.

Wniosek posła Putka i tow. w przedmiocie zaliczenia gminy Lanckorony do miejscowości podlegających galicyjskiej krajowej ustawie gminnej z dn. 3/VII 1896 r. Dz. U. Kr. Nr. 51.

Druk Sejmu Nr. 2120 z dn. 20/X — 25 r.

Wniosek posłów Harasza, Rokossowskiego, Gdya, Mianowskiego, Bitnera, Puchałki i kol. z klubu Chrz. Demokracji w sprawie niektórych zmian w ustawie z dn. 11/I — 24 r. o ochronie lokatorów (Dz. U. R. P. Nr. 39 poz. 406).

Druk Sejmu Nr. 2133 z dn. 21/X — 25 r.

Sprawy Wojskowe.

Wniosek posła M. Malinowskiego i tow. ze Z. P. P. S. w sprawie usunięcia składów amunicyjnych, zagrażających miastu i spokojowi mieszkańców m. Lublina.

Druk Sejmu Nr. 2103 z d. 6/X—25 r.

Projekt ustawy o powszechnym obowiązku wychowania fizycznego młodzieży i o przysposobieniu wojskowem, wniesiony przez Min. Spraw Wojskowych.

Druk Sejmu Nr. 2111 z d. 12/X—25 r.

Sprawozdanie Komisji Wojskowej o poprawkach zaproponowanych przez Senat do przyjętego przez Sejm w d. 18/VII—25 r. projektu ustawy w sprawie zmiany rozporządzenia Rady Ministrów z d. 10/V — 20 roku

w przedmiocie wprowadzenia w życie na obszarze Rzplitej ustawy woj-
skowego postępowania karnego (Dz. U. R. P. Nr. 59 poz. 368) (Druk
Nr. 1923).

Druk Sejmu Nr. 2116 z d. 19/X—25 r.

Wniosek posłów ze Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów
w sprawie ograniczenia stanu liczebnego wojska na rok 1925.

Druk Sejmu Nr. 2136 z d. 21/X—25 r.

Wniosek posłów ze Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów
w sprawie nowelizacji ustawy z d. 23/V—24 r. o powszechnym obowiązku
służby wojskowej (Dz. U. R. P. Nr. 61 poz. 609).

Druk Sejmu Nr. 2140 z d. 21/X—25 r.

Wniosek posłów Harasza, Rokossowskiego, Gdyka, Mianowskiego,
Bitnera, Puchałki i kol. z Klubu Chrz. Dem. w sprawie zmiany ustawy
z d. 15/VII — 25 r. w zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju (Dz. U. R.
P. Nr. 97 poz. 681).

Druk Sejmu Nr. 2142 z d. 21/X—25 r.

Sprawiedliwość.

Wniosek posłów z komunistycznej Frakcji Poselskiej i tow. w spra-
wie zniesienia kary śmierci i sądownictwa doraźnego.

Druk Sejmu Nr. 2121 z d. 6/X—25 r.

Wniosek posłów z komunistycznej Frakcji Poselskiej w sprawie ska-
sowania więzienia na św. Krzyżu oraz wyłonienia komisji dla zbadania
zajść w więzieniach: świętokrzyskim, łomżyńskim i przemyskim.

Druk Sejmu Nr. 2123 z d. 20/X—25 r.

Wniosek posłów z Klubu Ukraińskiego w sprawie ciężkiego pobicia
pozostających w więzieniu śledczym Sądu karnego we Lwowie L. cz. V
r. 862/24: Andrzeja Melnyka, E. Zyblikiewicza, N. Zełenego i innych.

Druk Sejmu Nr. 2124 z d. 6/IX—25 r.

Sprawy Zagraniczne.

Projekt ustawy w sprawie ratyfikacji Międzynarodowej Konwencji
o przewozie osób i bagażu kolejami żelaznymi, podpisanej wraz z 2 od-
nośniami załącznikami i Protokółem w Bernie d. 23/X — 24 r., wniesiony
przez Min. Spraw Zagranicznych.

Druk Sejmu Nr. 2113 z d. 14/X—25 r.

Różne.

Wniosek posła Krempe i tow. z Poselskiego Klubu Związku Chłopskiego w sprawie przyścia z pomocą doraźną ludności powiatu Mieleckiego w 25 gminach nawiedzonej niezwykle klęską elementarną gradobicia.

Druk Sejmu Nr. 2117 z d. 15/X—25 r.

Wniosek posłów z Klubu Z. P. S. L. „Wyzwolenie“ i „Jedność Ludowa“ w sprawie rozwiązania Sejmu.

Druk Sejmu Nr. 2125 z d. 20/X—25 r.

Wniosek posła F. Kapelińskiego i kol. z Klubu Z. P. S. L. „Wyzwolenie“ i „Jedność Ludowa“ w sprawie wytknięcia granic regulacyjnych rzeki Wisły.

Druk Sejmu Nr. 2135 z d. 20/X—25 r.

Bibliografja zagraniczna.

TABLICE DOKUMENTÓW MIEJSKICH.

Bibliografja analityczna studjów i informacji, tyczących się spraw miejskich. Wydawnictwo Międzynarodowego Związku Miast. Bruksella ul. Régence Nr. 3-bis. (Tablettes Documentaires Municipales. Bibliographie analytique des études et informations relatives aux questions municipales. Publication de l'Union Internationale des Villes. Bruxelles, 3-bis, rue de la Régence). — Przegląd dwutygodniowy (Revue bimensuelle).

Nr 30, 6 września 1924 r.

I. Rozbudowa miast (Urbanisation).

Rozbudowa miast (Urbanisation). *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Komisje planowania miast w Ameryce“ („Les commissions d'urbanisme en Amérique“). [Stephan Child. „City planning Commissions in America“. Liverpool. The Town Planning Review, févr. 1924. Vol. X, Nr. 4, p. 225—234, 70 pages.]. *Plany okręgowe* (Plans régionaux). *Holandja* (Hollande). „Konieczność planów okręgowej rozbudowy w Holandji“ (Nécessité de plans d'extensions régionaux en Hollande“). [„De Praeadviezen voor het international Stedebouwcongres“. (Les mémoires pour le Congrès international d'urbanisme. — Résumé). Amsterdam, Tijdschrift voor Volkshuisvesting en Stedebouw, 15 juin 1924, p. 133—153, 40 colonnes, 1 ill.]. — *Plany rozrostu miast* (Plans d'extension de Villes). *Finlandja* (Finlande) „Miasto Tammerfors w Finlandji“ (La Ville de Tammerfors Finlande“). [The City of Tammerfors, Finland“. Londres, Garden Cities and Town Planning, mai 1924, p. 110 — 113, 2 col. + 4 ill.]. — *Siec dróg. Urządzenie* (Voirie. Aménagement). *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). Szczegóły trotuarów i ich promień zajęcia na rogach ulic („Détails sur les trottoirs et leur rayon de courbure à l'angle des rues“). [„Sidewalk and curb details“. New-York,

Public Works, février 1924, p. 39 — 43; 72 — 74, 9 fig.] — *Sieć dróg. Reklamy* (Voirie. Réclames). *Indiana. Stany Zjednoczone* (États-Unis). Reklamy wzdłuż wielkich dróg („Les réclames le long des grand'routes“). [„Billboard on State Highways“. Ames (Iowa). Civic improvement items, bulletin mensuel de l'„Iowa Town-Planning Association“, février 1924, Vol. 3, Nr. 2]. *Parki i wypoczynek* (Parcs et récréations“). *Holandja* (Hollande). „Parki i miejsce wypoczynku“ („Parcs et lieux de récréation“). [„De Praeadviezen voor het international Stedebouwcongres“. (Les mémoires pour le Congrès international d'urbanisation). Amsterdam, Tijdschrift voor Volkshuisvesting en Stedebouw, 15 juin 1924, p. 133—153, 40 col., 1 ill.].

II. Sprawy mieszkaniowe (Habitation).

Mieszkania (Habitations). *Anglja* (Angleterre). „Podręcznik polityki i administracji narodowej w sprawach mieszkaniowych“ („Manuel de politique et d'administration nationale en matière d'habitation“). [Henry R. Aldridge. „The National Housing Manual“. Londres, 1 vol. in-quarto, 526 pages, prix 2 £, 2 sh.] — *Mieszkania* (Habitations). *Yorkshire. Anglja* (Angleterre). „Projekt mieszkań przemysłowych“. („Un projet industriel d'habitations“). [„An industrial Housing Schem“ Londres, Building News, 14 mars 1924, vol. CXXVI, Nr. 3610, p. 285, 6 ill., 1 col.]. — *Spółdzielnie budowlane* (Coopératives de la construction). [F. Aleandri. „Manuale delle Cooperative per Case popolari“. Rome, Luigi Buffeti, 1923, 236 p.] — *Zwilgotnianie domów* (Humidifications des maisons) „*Badania nad zwilgotnianiem domów* (Études sur l'humidifications des maisons“). [P. H. Bryce. „Studies in House Humidifying“. Albany, New-York, The Heating and Ventilating Magazine, mars 1924, p. 43—44, 1 fig.] — *Cegły* (Briques). „Oszczędzanie paliwa w wypalaniu cegieł“ (Economie de combustible dans la cuisson des briques). [Paris, „La Revue des Matériaux de Construction et de Travaux Publics, avril 1924. Nr. 175, p. 84 B, 20 lignes]. — *Cement. Cegły* (Ciment. Briques). *Francja* (France). „Wyrobienie wapna, cementu, cegieł i dachówek w piecu elektrycznym“ (Fabrication des chaux, ciments, briques, tuiles au four électrique“). [L. Juman. Paris, La Revue Générale de l'Electricité, 26 avril 1924. Nr. 17, p. 760, 1 fig.]. — *Przemysł budowlany* (Industrie du bâtiment). *Londyn. Anglja* (Londres. Angleterre). „Międzynarodowa wystawa przemysłu budowlanego“ („Exposition internationale des industries de la construction“). [„International building Trades Exhibition, Olympia, april 1924“. Londres, The National Builder, avril 1924, p. 221 — 225, 5 ill.]. — *Ochrona drzewa* (Préservation des bois). „Jak chronić drzewo od gnicia?“ („Traitement des bois pour les protéger de la pourriture“),

[Paris, La Technique Moderne 15 mai 1924, Nr. 70, p. 361].—*Mieszkania-Budownictwo* (Habitation. Architecture). *Lombardja. Włochy* (Lombardie. Italie). „Inicjatywa Zarządu m. Medjolanu“ („Une initiative de la Municipalité de Milan“). [Paris, Revue Municipale, 15—19 février 1924. Nr. 761, p. 221].

III. Wody, ścieki, odpadki (Eaux, Egouts, Immondices).

Wodociągi (Service des eaux). „Oszczędnościowe użytkowanie miejskiej sieci wodociągowej“ (Exploitation économique des distributions d'eau municipales). [Avery, C. N. „Economic Management of Municipally owned water works.“ Austin. Texas, Texas Municipalities, mars 1924, p. 25—27].—*Sieć wodociągowa a tyfus* (Service des eaux et fièvre typhoïde). Sądy składają na towarzystwa wodociągowe odpowiedzialność za śmierć z powodu tyfusu („La justice tient une société de distribution responsable d'un décès par fièvre typhoïde“). [Andrews, Douglas G. „Court holds Water company liable for typhoid death“. New-York, Engineering News-Record, 8 mai 1924, p. 814—815, 2¹/₂ col.]. — *Dostarczanie wody* (Distributions d'eau). „Publiczna sieć wodna“ („La distributions d'eau publique“). [Allen Haazen. „Public Water Supplies“. New-York, Engineering News-Record, 17 avril 1924, p. 695—697]. — *Wodociągi i pożary* (Distribution d'eau et incendies). Wodociągi i ochrona od pożarów w małych gminach („Les distributions d'eau et la protection contre les incendies dans les petites municipalités“). [Charles W. Parsons. „Water Works and the Fire Protection of Small Municipalities“. Indianapolis, Municipal and County Engineering, avril 1924, p. 183—190]. — *Chwywanie i odprowadzanie wody* (Captation et prise d'eau). Niemcy (Allemagne). Przejście Elby przez rurę ssącą celem zaopatrzenia w wodę,—prace Niemieckiego T-wa Maisena („Passage de l'Elbe en siphon pour l'alimentation en eau de la Deutsche Maisena-Gesellschaft“). [Thiem, Dr. Ing., Stadtrat. Heidelberg, Der Städtische Tiefbau, 20 février 1924, № 3—4, p. 7—11, 5 fig.]. — *Tafla wodne. Obniżenie* (Nappes d'eau. Rabattement). Niemcy (Allemagne). „Współczesne obniżenie tafli wodnych“ (Rabattement moderne des nappes d'eau“). [Grempe, Ingénieur, Berlin—Friedenau. Heidelberg, Der Städtische Tiefbau, 20 janvier 1924. № 1—2, p. 1—5].—*Tamy*. (Barrages). „Badania tam“ (Etudes sur les barrages“). [E. Garnier, ancien élève de l'Ecole Polytechnique, Ingénieur à la Société Alsacienne et Lorraine d'Electricité. Paris, La Vie Technique et Industrielle, avril 1924. № 55, p. 16—23, 19 fig.].—*Tamy* (Barrages). *Côtes du Nord. Francja* (France). „Wytwórnia—zapora w Belle-Isle en Terre, Côtes du Nord“ (L'usine — barrage de Belle-Isle

en Terre („Côtes du Nord”). [Grenoble, La Houille Blanche, mars—avril. N° 187, p. 48—51, 6 photos, 1 figure]. — *Groble* (Barrages). *Kalifornja*. Stany Zjednoczone (Californie — Etats-Unis). „Projekt Boulder Canyon'a (Le projet de Boulder Canyon). [„The Boulder Canyon Project”. Chicago, Public Ownership, mars 1924, p. 39—58, 3 fig., 1 carte]. — *Wody*. *Rury wodociągowe* (Eaux Conduites). „Drewniane rury cylindrowe w Austriji” (Les conduites tubulaires en bois en Autriche”). [Jean H. J. Legros. Schweizerische Bauzeitung, 26 janvier 1924, p. 45—48, 9 fig.]. — *Oczyszczanie wody* (Purification de l'eau). *Porosty wodne* (Algues). „Utożsamianie porostów wodnych” („L'identification des algues”). [Levis, Dr. I. M. „Identification of Algae”. Austn, Texas, Texas Municipalities, mars 1924, p. 31—33]. *Postępowanie z odpadkami i oczyszczanie dróg* (Traitement des immondices et nettoyage de la voirie). „Powojenne oczyszczanie dróg” (Le nettoyage de la voirie de l'après-guerre) [V. Van Lint, Ing. Direct. du Service de Nettoyement de la Voirie et de l'Incineration des immondices à Bruxelles].

IV. Oświetlenie, opał, siły motorowe (Eclairage, chauffage, force).

Elektryczność. Turbiny atmosferyczne (Electricité. Turbines Atmosphériques). „Nowe urządzenia dla użytkowania wiatru” („Nouvelles installations d'utilisation du vent”). [Riefstahl, Berlin, Stuttgart, Die Bauzeitung, 20 février 1924, Nr. 4, p. 31—32, 2 fig. 2 col.]. — *Elektryczność*. (Electricité). *Niemcy* (Allemagne). „Aktualny stan przepisów i norm niemieckich, dotyczących materiałów instalacyj elektrycznych” („Etat actuel des prescriptions et des normes allemandes concernant le matériel des installations électriques”). [Direktor A. Hermanni. „Stand der Deutschen Vorschriften und Normen für Installationsmaterial”. La Haye, Sterkstroom, 12 mars 1924, p. 87—91, 17 fig.]. — *Elektryczność. Dostarczanie* (Electricité. Distribution). „O uproszczeniu transformatorów elektrycznych” („Pour la simplification des postes de transformation”). [Devaux, Ingénieur-Expert. Paris, L'Electricien, 1 juillet 1924, Nr. 1351, p. 303—304]. — *Elektryczność. Dostarczanie elektryczności* (Electricité. Distribution). *Danja* (Danemark). „Pozamorski transport energii elektrycznej” („Un transport d'énergie électrique à travers la mer”) [Eine überseeische Kraft übertragung”, Zurich, Schweizer Bau Blatt, 15 mars 1924, Nr. 22, feuille 5, 4 col.]. — *Elektryczność. Oznaczanie cen* (Electricité. Tarification). *Holandja* (Hollande). „Taryfa „vastrecht” („Le tarif „vastrecht”). [W. Lulofs. „Het vastrecht — tarief”. La Haye, Sterkstroom, 12 mars 1924, p. 81—86, 9 diagrammes]. — *Oświetlenie. Elektryczność* (Eclairage. Electricité). „Szybki sposób układa-

nia kosztorysu oświetlenia elektrycznego" (Méthode rapide d'établissement d'un projet d'éclairage électrique). [J. Wetzel. Paris, L'Electricien, 15 juillet 1924, Nr. 1352, p. 319—321]. — Oświetlenie elektryczne. Budownictwo publiczne (Eclairage électrique. Monuments). Upiększające oświetlenie budowli publicznych" (Illumination ornementale de monuments publics). [Moderne feestverlichting van monumentale gebouwen". Amsterdam, De Bouwwereld, 26 mars 1924, p. 104, 1¹/₄ col.]. — Elektryczność w użyciu domowym (Usage domestique. Electricité). Uwagi o elektryczności użytej do ogrzewania i gotowania. Charakterystyka prądu pochłanianego przez kuchnie elektryczne (Notes sur l'électricité employée pour le chauffage et la cuisine. Caractéristiques de la charge absorbée par les cuisinières électriques). [„Cooking and Heating Notes. Cooking load characteristics". Londres, The Electrical Times, 3 avril 1924, p. 392—393]. — Przemysł gazowy (Industrie gu gaz). Francja (France). Kongres stulecia przemysłu gazowego we Francji (Le congrès du centenaire de l'industrie du gaz en France). [Paris, La Technique Moderne, 15 juillet 1924, Nr. 14 p. 485—487]. — Rury gazowe (Conduites de gaz). Przenośne tłocznie powietrzne dla układania rur (Compresseurs d'air transportables pour la pose de conduites). [„Portable air Compressors for Main-Laying". London, Gas Journal, 20 février 1924, p. 429, 2 ill.]

V. Transporty (Transports).

Czystość ulic. Ustawy. (Propreté. Règlements). Szkocja. Wielka Brytania (Ecosse. Grande-Bretagne). Śmiecie na drogach (Les immondices de voirie). [„Street refuse". Edinburgh, The Cleansing Superintendent, mai 1924, p. 233, 15 lignes]. — *Mosty* (Ponts). Niemcy (Allemagne). Współczesna metoda zdejmowania rdzy z żelaznych mostów (Procédé moderne d'enlèvement de la rouille des ponts en fer). [„Zeitgemässe Entrostung eiserner Brücken". Hannover, Bauamt und Gemeindebau, 15 février 1924, Nr. 4, p. 38, 3 ill., 1 col.]. — *Technika dróg.* (Technique de la route). Stany Zjednoczone (Etats-Unis). Pół wieku historii rozwoju drogi (Un demi-siècle de progrès de la route). [C. J. Hill. „Half a century of road development". New-York, Engineering News-Record, 17 avril 1924, p. 685—686]. — *Wiejska i miejska sieć drogowa* (Voirie rurale et voirie urbaine). Francja (France). Nowy podział dróg i traktów (Pour le reclassement des routes et chemins). [Paris, Bâtiment et Travaux Publics, 1 juin 1924, Nr. 44, p. 2—3]. — *Oczyszczanie dróg* (Nettoisement de la voirie). Lancashire. Anglja (Angleterre). Porównawcze koszty utrzymania (Comparaison dans le nettoisement). [Edimbourg, The Cleansing Superintendent, juin 1924,

p. 240, 241, 243, 245, 246].—Oświetlenie publiczne (Eclairage public). Instrukcje dla oświetlenia pod gołem niebem (Directives pour l'éclairage en plein air). [„Leitsätze für die Beleuchtung im Freien”. Berlin, V. D. I. Zeitschrift, 26 janvier 1924, Nr. 4, p. 87].—Drogi z betonu (Routes en béton). Francja (France). Drogi jutra. Pierwsza droga doświadczalna z betonu, zbudowana w Bry-sur-Marne. [Les routes de demain. La première „route laboratoire” en béton construite à Bry-sur-Marne. [L. S. Paris, La Journée Industrielle, 6 juin 1924, Nr. 1902, p. 1, 1 photo].—Drogi z makadamu (Routes en macadam). Niemcy. (Allemagne). Skład żwiru dla dróg z makadamu (Composition de la pierraille pour routes en macadam). [„Beschaffenheit des Schotters für Makadamstrassen”. Berlin, Die Strasse, 5 février 1924, Nr. 3, p. 17—20, 5 ill.].—Drogi żelazne. Sygnały. (Chemins de fer. Signaux). Udoskonalenia w sygnalizacji na linii kolei żelaznej z Hampstead do Hendon (Amélioration de la signalisation sur la ligne de chemin de fer de Hampstead à Hendon). [„Hendon Extension Signalling”. London, The Electrical Times, 7 février 1924, p. 145].

VI. Higiena (Hygiène).

Statystyka śmiertelności (Statistique de la mortalité). New-York E. U. Przegląd statystyczny owoców 58-letniej pracy w dziedzinie higieny publicznej w New-Yorku (Revue statistique de 58 années d'oeuvre d'hygiène publique à New-York). [William H. Guilfay. „Statistical Review of fifty eight years of Public Health Work, City of New-York”. New-York, Monthly Bulletin of the Department of Health, février 1924. Nr. 2, p. 25 à 40, 13 graphiques]. — *Szpital* (Hôpitaux). Brabancja. Belgja. (Brabant. Belgique). Szpital Bruggmann'a (L'Hôpital Brugmann). [Jean Paton. Bruxelles, L'Action Communale et Provinciale, mai 1924, Nr. 5, p. 65—68, 1 photo]. — *Szpital* (Hôpitaux). Massachusetts. Stany Zjednoczone (Etats-Unis). Szpital wzniesiony dla uczczenia pamięci Lawrence'a (Hôpital élevé à la memoire des Lawrence). [E. J. Stevens. „The Lawrence Memorial Hospital, Medford Massachusetts”. New-York, The Architectural Record, mai 1924, p. 493—497, 3 col., 3 ill.]. — *Szpital*. Ogrzewanie (Hôpitaux. Chauffage). Niemcy (Allemagne). Urządzenia dla zużytkowania pary uchodzącej w szpitalu miejskim Rudolfa Virchow'a w Berlinie (Installation pour l'utilisation des vapeurs d'échappement dans l'hôpital municipal Rudolf-Virchow à Berlin). [Ploppa, Dipl. Ing. Abdampfverwer-Aungsanlage im städt. Rudolf Virchow—Krankenhaus zu Berlin. Berlin, Archiv für Wärmewirtschaft, mars 1924. Nr. 3, p. 49—51, 3 ill.]. — *Higiena pomieszczeń* (Hygiène des locaux). *Czyszczenie i malujecie* (Nettoyez et mettes des couleurs). [„Clean up and

paint up". Austin, Texas, Texas Municipalities, mars 1924, p. 42—43, 52, 3 $\frac{1}{2}$ col., 3 fig.]. — Higiena przemysłowa i higiena publiczna (Hygiène industrielle et hygiène publique). New-York. Stany Zjednoczone (États-Unis). Działalność wydziału higieny przemysłowej w departamencie higieny (Activité de la Division d'Hygiène Industrielle du Département d'Hygiène). [„Work of the Department of Health's Division of Industrial Hygiène". New-York. Weekly Bulletin of the Department of Health, 7 juin 1924. Nr. 23, p. 169—171 et 14 juin 1924. Nr. 24, p. 180—181]. — *Zdrowotność społeczna* (Hygiène sociale). Niemcy (Allemagne). [B. Chajes. „Kompendium der Sozialen Hygiene, 2-e édition augmentée, Fischer's Medizinische Buchhandlung. Berlin, H. Kornfeld, 212 p.]. — *Zapobieganie trądowi* (Prophylaxie de la lèpre). Walka z trądem (La campagne contre la lèpre). [Percy Bassell Smith. Paris, Vers la Santé, mai 1924, vol. 5, p. 147 à 149]. *Rzeźnie* (Abattoirs). Rzeźnia miejska (L'abattoir municipal). [Huffnagel, W. T. „The Municipal abattoir". Austin, Texas Municipalities, mars 1924, p. 37—40, 1 figure].

VII. Pożarnictwo (Incendie).

Straż ogniowa (Incendie). Środki powzięte celem zmniejszenia kosztów obsługi przeciwpożarowej (Mesures pour la réduction des frais d'exploitation des services d'incendie). [Muller, Directeur du Service des incendies. Berlin, Technische Gemeindeblatt, 20 janvier 1924. Nr. 20, p. 184, $\frac{1}{2}$ col.]. — *Zabezpieczenie się przed pożarami. Benzyna*. (Protection contre l'incendie. Essences). Pompa dostarczająca benzyny, umocowana na chodniku. Czy jest istotnie niebezpieczna? („Le distributeur d'essence fixé sur trottoir. Est-il réellement dangereux?"). [„The curb gasoline pump. Is it really dangerous?" New-York, Fire and Water Engineering, 26 mars 1924, p. 593—594, 7 fig.]. — *Środki przeciwpożarowe przedsięwzięte w wytwórniach* (Mesures contre l'incendie dans les usines). „Unikajcie wybuchów, spowodowanych kurzem w zakładach przemysłowych“ („Eviter les explosions dues à la poussière dans les établissements industrielles"). [„Preventing dust explosions in Industrial Plants", New-York, The American City, avril 1924. Nr. 4]. — *Środki ochrony. Pożary* (Moyens de protection. Incendie). „Ochrona przeciwpożarowa amerykańskiego drapacza nieba“ („La protection d'un gratte-ciel américain contre l'incendie"). [Berlin, Technische Bauzeitung, 16 février 1924. Nr. 13—14, p. 32, $\frac{1}{2}$ col.]. — *Środki ochrony przed pożarem* (Mesures contre l'incendie). *Stany Zjednoczone* (États-Unis). „Oględziny wielkich budowli przez strażaków“ („L'inspection des grandes constructions par des pompiers"). [Harry Belknap Belkn. „Buil-

ding inspections by firemen". New-York, Fire and Water Engineering, 19 mars 1924, p. 541—542, 564 — 567].—*Ochrona przeciwpożarowa w zakładach gazowych* (Protection contre l'incendie dans les usines à gaz). „Niebezpieczeństwo pożaru w składach niegaszonego wapna“ („Dangers d'incendie de dépôts de chaux vide“). [Ames, Regier. Baurat. München, Das Gas and Wasserfach, 12 janvier 1924. Nr. 2, p. 20, $\frac{1}{2}$ col] — *Sposoby zawiadamiania* (Moyens d'information). „Telegraf albo telefon, jako środki zawiadamiające o pożarze“ („Le télégraphe ou le téléphone comme moyen de signalisation d'incendie“). [„Telegraf of telefoon als brandmeldingstelses“. S'Gravenhage, Vuur en Water, 15 avril 1924, p. 38—41]. — *Środki gaszenia* (Moyens d'extinction). „Poczwórny chlorek węgla jako środek gaszenia pożarów“ („Le tétrachlorure de carbone comme moyen d'extinction des incendies“). [Berlin, Zeitschrift des Vereines Deutscher Ingenieure, 16 février 1924. Nr. 7, p. 146, $1\frac{1}{2}$ col.]. — *Środki gaszenia* (Moyens d'extinction). *Holandja północna* (Hollande Septentrionale). „Nowy sposób gaszenia. Nowy model sikawki“ („Nouveau matériel pour incendie. L'élévateur d'eau à jet“). [„Nieuw materieel voor de brandweer, Waterstraal elevateur“]. S'Gravenhage, Vuur en Water, 15 mai 1924, p. 55—58, 1 fig]. — *Gaśnice* (Extincteurs). *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Nowa gaśnica przeciwpożarowa“ („Un nouvel extincteur d'incendie“). [„A New fire extinguisher“]. New-York, Fire and Water Engineering, 5 mars 1924, p. 453, 2 ill.].

Nr. 31, 20 września (20 septembre) 1924.

I. Planowanie miast (Urbanisation).

Polityka gruntowa i mieszkaniowa (Politique foncière et habitations). *Niemcy* (Allemagne). „Zużytkowanie nadwyżki niezasłużonej wartości terenów ziemskich na korzyść gminy“ („Utilisation de la plus-value imméritee des terrains au profit de la Communauté“). [Albrecht. Nutzbarmachung des unverdienten Wertzuwachses an Grundstücken zugunsten der Allgemeinheit“. Berlin, Zeitschrift für Wohnungswesen, 10 mars 1924. Nr. 5, poz. 55].—*Rozbudowa miast a mieszkania* (Urbanisme et habitation). *Japonja* (Japon). Rozszerzenie terenów mieszkalnych w Osaka, Japonja“ („L'extension des habitations à Osaka, Japon“). [Reyio Ohyo, Ing. Urban. „De Woninguitbreiding in Osaka, Japan“. Amsterdam, De Bouwwereld, 23 avril 1924. Nr. J7, p. 131, 1 col.].—*Rozbudowa miast i architektura* (Urbanisme et architecture). „Ogólny plan architektoniczny i organizacja budowlana“ („Plan général d'architecture et organisation de la construction“).

[Newrath. „General-Architekturplan und Bauorganisation“. Vienne, Oesterreichische Städte-Zeitung, 1 mars 1924. Nr. 5, p. 91—93].—*Prace miejskie* (Travaux municipaux). *Northumberland. Anglja* (Angleterre). „Zebranie okręgu północno-wschodniego w Newcastle-on-Tyne“ („Meeting de district P. E. à Newcastle-on-Tyne“). [„North-Eastern District Meeting at Newcastle-on-Tyne“. London, The Journal of the Institution of Municipal and County Engineers, 20 mai 1924, p. 1013 á 1029, 6 ill.]. — *Wioski — ogrody* (Villages—Jardins). *Holandja Północna* (Hollande Méridionale). „Wioska—ogród Vreewijk w Holandji“. („Le Village — jardin de Vreewijk, Hollande.“). [La Haye, Klei, 1 avril 1924. Nr. 7, p. 97 — 98, 40 lignes, 5 ill.]. — *Miasta — ogrody* (Villes — jardins). *Francja* (France). „Miasto — ogród Arcueil we Francji“ („La Ville—Jardin d'Arcueil, France“). [„Tyinstad Arcueil“. Anvers, De Bouwgids, février 1924. Nr. 2, p. 40, 15 lignes de texte avec 6 ill.].—*Drogi* (Voirie). *Londyn. Anglja* (Angleterre). „Projekt grobli na Tamizie po wielkim pożarze Londyna“ („Le projet d'une digue sur la Tamise après le grand incendie de Londres“). [Sydney Perks. „The Scheme for a Thames Embankment after the Great Fire of London“. London, Journal of the Royal Institute of British Architects, 24 mai 1924. Nr. 14, p. 445--461, ill.].—*Drogi* (Voirie). *Kopenhaga. Danja* (Copenhague. Danemark). „Projekty komunikacyjne w Kopenhadze“ („Projets de voies de communication à Copenhague“). [„Kopenhagener Verkehrspläne“. Berlin, Verkehrstechnik, 14 mars 1924, Nr. 11, p. 101 — 102, 1 ill.]. — *Lotnisko* (Champ d'aviation). *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Miejskie lotnisko“ („Un champ municipal d'aviation“). [„Municipal Aviation landing Field“, Buffalo, *City Facts*, janvier 1924, vol. 2. Nr. 2, p. 1, 20 lignes, 1 ill.]. — *Urządzenie wystawy* (Aménagement d'expositions). *Anglja* (Angleterre). „Wystawa Imperjum Brytyjskiego“ (L'Exposition de l'Empire Britannique“). [„The British Empire Exhibition“. London, The Architects Journal, 29 mai 1924. Nr. 1534, p. 893—905, ill.].—*Tereny dla gier ruchomych* (Plaines de jeux). *Wisconsin. Stany Zjednoczone* (Etats-Unis) „550.000 dolarów na tereny dla gier ruchomych w Milwaukee“ („550.000 dollars pour des plaines de jeux à Milwaukee“). [550.000 dol. for Playgrounds in Milwaukee“. New-York, The Playground, mai 1924, p. 75, 22 lignes.]. — *Wolne przestrzenie* (Espaces libres). Buenos-Aires. *Argentyna* (Argentine). „Upiększenie Buenos-Aires“ („L'embellissement de Buenos-Aires“). [„De Verfraaing van Buenos-Aires“]. La Haye, Klei, 15 mai 1924, Nr. 10, p. 138, 10 lignes]. — *Architektura* (Architecture). „Ku nowej architekturze“ („Vers une architecture“). [J. J. P. Ond. Amsterdam, Bouwkundig Weckblad, 1 mars 1924, p. 90—94, 4 ill., 3 pages]. *Architektura nowoczesna* (Architecture moderne). Belgja (Belgique). („Henry Vande Velde“). [D. De Vos. Anvers, De Bouwgids, février

1924 Nr. 2, p. 51—56, 6 col., 6 ill.]—*Architektura cmentarna* (Architecture funéraire). *Departament Sekwany. Francja* (Seine. France). „Furta cmentarna w Clichy, Francja” („Entrée de cimetière à Clichy, France”). [„Kerkhof poort te Clichy”. Anvers, De Bouwgids, février 1924. Nr. 2, p. 59, 1 col., 1 ill.].

II. Mieszkanie (Habitation).

Stowarzyszenia mieszkaniowe (Sociétés d'habitations). *Hanower. Niemcy* (Hanovre. Allemagne). „Zrzeszenie robotników w celu zaradzenia brakowi mieszkań w Lüneburgu, Hanower” („Société de constructions pour faire face à la crise de logement, à Lunebourg, Hanovre”). [„Lüneburger Baunotgemeindeschafft”. Hannover. Bauamt und Gemeindebau, 28 mars 1924. Nr. 7, p. 72]. — *Mieszkania* (Habitations). *Zurich. Szwajcarja* (Suisse). „Zurich buduje” („Zurich construit”). [„Zürich baut”. Hannover, Bauamt und Gemeindebau, 28 mars 1924. Nr. 7, p. 72]. — *Mieszkania. Prawodawstwo* (Habitations. Législation). *Londyn-Anglja* (Londres. Angleterre). „Prawo budowlane w Londynie” („Législation de l'habitation à Londres”). [Charles A. Daubney (F.). „London Building Law.” London, Journal of the Royal Institute of British Architects, 28 juin 1924, vol. XXXI Nr. 16]. — *Mieszkania. Pokośty higieniczne* (Habitations. Enduits hygiéniques). *Anglja* (Angleterre). „Ścienny pokost higieniczny” „Le marvle” („Un nouvel enduit hygiénique pour parements „Le Marvle”) [„A new hygienic Wall Liming „The Marvle” Material”. London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 31 juillet 1924, p. 152, 1 col., 1 ill.]. — *Uzdrowianie miast* (Assainissement urbain). *Holandja północna* (Hollande Septentrionale). „Fundacja koła przyjaciół robotników w celu budowy pomieszczeń mieszkalnych” („Fonds d'un cercle amical ouvrier pour la construction d'habitations, à Amsterdam”). [S. Hartog. „Stichting „Bouwfonds Handeverkers Vriendenkring” te Amsterdam”. Amsterdam, Tijdschrift voor Volkshuisvesting, mai 1924, Nr 5, p. 130—132, 3 col., 3 ill.]. — *Cegły* (Briques). „Nasycone cegły wyżłobione” („Briques creuses imprégnées”). [Paris, La Revue des Matériaux de construction et de Travaux publics, avril 1924, Nr. 175, p. 84 B., 18 lignes]. — *Drzewo* (Bois). „Drzewo w budowlach mieszkalnych” („Le bois dans la construction d'habitations”). [„Das Holz beim Wohnhausbau”, Hoch und Tiefbau, 29 mars 1924, Nr. 13, p. 115—117, 12 ill.]. — *Mieszkania. Architektura* (Habitations. Architecture). *Belgja* (Belgique). [Anvers, De Bouwgids, février 1924, Nr. 2, p. 42—44, 4 ill. dans texte].

III. Wody, ścieki, śmietniki (Eaux, Egouts, Immondices).

Dostarczanie wody (Distribution d'eau). *Francja* (France). „Zaopatrzenie Santerne w wodę pijałą” („Alimentation en eau potable du Santerne”). [Bruxelles, Annales des Travaux Publics de Belgique, avril 1924, p. 301—304].—*Wodociągi* (Distributions d'eau). *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Stacja pomp przy sieci wodociągowej” („Usines de pompage de distributions d'eau”). [„Water Works pumping plants”. New-York, Public Works, mai 1924, p. 141—143, 1 ill.].—*Dostarczanie wody* (Distributions d'eau). *Connecticut*. *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Woda, elektryczność i para, użyte jako siła pędna przy sieci wodociągowej” („Pompage par l'eau sous pressions, l'électricité et la vapeur”). [„Pumping by water, power, electricity and steam”. New-York, Public Works, mai 1924, p. 143].
Dostarczanie wody i pożarnictwo (Service des eaux et incendies). „Ile winien wynosić podatek od wody w prywatnych urządzeniach przeciwpożarowych?” („Quelle devrait être l'imposition à payer pour les services privés d'incendie?”). [„H. A. Burnham. „What shall the water charge be for private fire service?”. New-York, Fire and Water Engineering, 2 avril 1924, p. 635—636, 662—664]. *Zbiorniki wody* (Château d'eau). *Argentyna* (Argentine). „Zbiornik wody w La Plata” (Le château d'eau de La Plata”). [„De Watertoren van La Plata”. La Haye, Water en Gas, 23 mai 1924, p. 237, 2 fig.].—*Zbiorniki wody. Ścieki* (Châteaux d'eau. Egouts). *Indiana*. *Stany Zjednoczone* (Indiana. Etats-Unis). „Naprawa urządzeń wodnych i wodociągowych zapomocą guinitu” („Réfection de travaux hydrauliques et d'égouts au moyen de guinite”). [L. B. Penhallow. „Repairing Water and Sever Works with Guinite”. Indianapolis, Municipal and County Engineering, avril 1924, p. 149—150, 4 ill.].—*Doprowadzanie wody* (Adduction des eaux). *Flandria. Belgja* (Flandres. Belgique). „Zaopatrywanie w wodę zdatną do picia miast Flandrii oraz miast nadbrzeżnych” („L'alimentation en eau potable des villes des Flandres et du Littoral”). [Van Meenen. Bruxelles, Annales des Travaux Publics de Belgique, avril 1924, p. 249—271, 10 fig., 1 pl.].—*Wodociągi* (Conduites d'eau). *Niemcy* (Allemagne). „Doprowadzanie wody zdatnej do picia i ewakuowanie wody zużytej z punktu widzenia urządzeń” (Canalisations d'eau potable et d'eaux usées au point de vue de leur installation”). [Kisker. Kohnleitungen für Haus Wasserversorgung und -entwässerung vom Gesichtspunkte der Instandsetzung”. Berlin, Wasser und Gas, 15 mars 1924, Nr. 12, p. 304—308].—*Wodociągi* (Conduites d'eau). „Rury i dostarczanie wody” („Les distributions d'eau et les tuyaux”). [Klut. Prof. Berlin, Wasser und Gas, 15 mars 1924, Nr. 12, p. 304—308].—*Postępowanie ze śmieciami* (Traitement des

immondices). *Anglja* (Angleterre). „Prasa automatyczna dla wszelkiego rodzaju odpadków” („Presse automatique pour déchets de toute nature”). [„Automatic Scrap bundling press”. London, The Surveyor, 4 avril 1924, p. 346, $\frac{1}{2}$ col., 1 ill.].

IV. Oświetlenie, opał, siły poruszające (Eclairage, Chauffage, Force).

Kotły. Ogrzewanie naftą (Chaudières. Chauffage au pétrole). „Jak uniknąć niebezpieczeństwa pożaru w kotłach, ogrzewanych za pomocą nafty” („Comment écarter le danger d'incendie des chaudières chauffées au pétrole”). [Welborn, Curtis, R. „Cutting the fire danger of oil burner installations” New-York, Fire and Water Engineering, 2 avril 1924, p. 637—659—662, 4 ill.]—*Elektryczność. Centrale* (Electricité. Centrales). *Bengal. Indje angielskie* (Bengale. Indes Anglaises). „Przedsiębiorstwo elektryczności w Kalkucie. Centrala w Dossipore” („L'entreprise d'électricité de Calcutta. La centrale de Cossipore”). [W. Twinch. „The Calcutta Electricity Supply Undertaking”. London, The Electrical Review, 25 avril 1924, p. 659 — 663, 10 ill.]. — *Sieć elektryczna* (Réseaux électriques). *Francja* (France) „Zarządzenia techniczne, którym winny zadość uczynić przedsiębiorstwa dostarczające energję elektryczną” („Dispositions techniques auxquelles doivent satisfaire les distributions d'énergie électrique (réseaux ruraux”). [P. Burdin. Paris, L'Electricien, 1 juin 1924. Nr. 1349, p. 244—251, avec 7 planches]. — *Elektryczność Liczniki* (Electricité Compteurs). „Licznik poza-konsumcji i możliwości jego zastosowania w domach prywatnych i w przemyśle” (Le compteur d'extra consommation et ses possibilités d'application dans les maisons particulières et dans l'industrie”. [Iz. J. M. Bletz. „De Pickmeter en zijn toepassings-mogelijkheden voor huishoudelijk en industrieel gebruik” La Haye, Sterkstroom, 26 mars 1924, p. 103—104, 1 ill.]. — *Wskaźnik cen elektrycznych* (Tarification de l'électricité). *Anglja* (Angleterre). „Określenie ceny czynnika potęgi. Zagadnienie ogólne. Krytyka używanych metod” („Les tarifs qui tiennent compte du facteur de puissance. Le problème général. Critique des méthodes en usage” [Edgar W. Dorey. „Power Factor Tariffs. The General Problem. Critical Discussion of the Methods in Use”. London, The Electrician, 2 mai 1924, p. 534—536; 9 mai 1924, p. 564—566, 6 ill.]. — *Opał* (Combustibles). *Francja* (France). „Racjonalne zużytkowanie różnych gatunków paliwa francuskiego” („Pour l'emploi rationnel des divers combustibles français”) [Paris, Le Courrier des Pétroles, 7 juin 1924, Nr. 183, p. 2]. — *Węgiel sproszkowany* (Charbon pulvérisé). „Zagadnienie węgla sproszkowanego” („La question du combustible pulvérisé”). [„The Question of Powdered Fuel”.

London, The Electrical Times, 24 avril 1924, p. 481]. — *Węgiel sproszkowany* (Charbon pulvérisé). „Zagadnienie węgla sproszkowanego” („La question du combustible pulvérisé”). „Paliwo sproszkowane, paliwo koloidalne, ekonomja opału i spalanie się bezdymne” („Combustible pulvérisé, combustible colloidal, économie de combustible et combustion sans fumée”). [Léonard C. Harvey. „Pulverised Fuel, Colloidal Fuel, Fuel Economy and Smokeless Combustion”. London, The Electrical Times, 10 avril 1924, p. 419]. — *Gazownictwo* (Industrie du gaz.). *Szwajcarja* (Suisse). „Zakłady gazowe w Genewie. Wprowadzenie wodoru w skład gazu ulicznego” („Usine à gaz de la Ville de Genève. Introduction d'hydrogène dans les gaz de ville”). [Zurich, Bulletin mensuel de la Société Suisse de l'Industrie du gaz et des eaux, mai 1924, p. 168—169, 58 lignes, 2 ill.].

V. Transporty (Transports).

Mosty (Ponts). *Francja* (France). „Most Candelier'a. Żelazo-betonowy most szynowy na rzece Sambre. Łuk o 64 metrach rozpięcia pod linią Paryż-Berlin” (Le pont Candelier. Pont rail en béton armé sur la Sambre. Arc de 64 m. de portée sous la ligne de Paris - Berlin”). [M. K. Godfernaux, Ingenieur des Arts et Manufacturés. Paris, Revue Générale des Chemins de fer et des Tramways, mai 1924, Nr. 5, p. 348—451]. — *Tramwaje* (Tramways). *Indre. Francja* (France). „Lekkie wozy przyczepne o kołach ruchomych” (Pour voies ferrées d'intérêt local) [M. Montillier, Directeur de l'Exploitation des Tramways de l'Indre. Paris, Le Génie Civil, 5 avril 1924, p. 338—341, 5 ill., Revue Universelle de Transport, 15 mai 1924, p. 90]. — *Tramwaje* (Tramways). *Ohio. Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Nowy typ wozów tramwajowych używanych w Dayton, Ohio” („Nouveau type de voiture de tramway employée à Dayton, Ohio”). [„Trazione e propulsione. Nuovo tipo di vetture tramviarie usate à Dayton, Ohio”. Milano, Elettrotecnica, 5 janvier 1924, p. 15, 3 ill.]. — *Technika drogi* (Technique de la route). „Określenie poprzecznych spadków dróg i gościńców” („Détermination des pentes transversales des chaussées, des routes et chemins”). „Wnioski, jakie z tego wypływają” („Conclusions qui en découlent”). [M. Moissenet. Bruxelles, Annales des Travaux Publics de Belgique, avril 1924, p. 334—339]. — *Budowa dróg* (Construction de la voirie). *Szwajcarja* (Suisse). „Używanie krzemionu przy budowie gościńców” („Emploi des silicates dans les chaussées”). [Bruxelles, Annales des Travaux Publics de Belgique, avril 1924, p. 325 — 326]. — *Oświetlenie publiczne* (Eclairage public). *Szkocja. Anglja* (Ecosse. Angleterre). „Pojazdy-wieże dla lamp ulicznych w Glasgow” („Voiture-tour pour lampes de rues à Glasgow”).

„Tower wagon for street lamps in Glasgow“. London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 12 juin 1924, p. 640, 17 lignes, 1 ill.]. — *Oświetlenie publiczne* (Eclairage public). *Holandja*. „Latarnie-rewerbery na ulicznych wysepkach ochronnych w Amsterdamie“ („Réverbères sur les refuges à Amsterdam“). [„Straatlantaarns op vluchtheuvels te Amsterdam“]. La Haye, Sterkstroom, 26 mars 1924, p. 107, 1 ill.].—*Oświetlenie publiczne* (Eclairage public). *Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „Współczesne oświetlenie publiczne w Stanach Zjednoczonych“ („Eclairage public moderne aux Etats-Unis“). [„Neuzeitliche Strassenbeleuchtung“ in Amerika“]. Berlin, Verkehrstechnik, 28 mars 1924, p. 126, $\frac{1}{2}$ colonne].—*Brukowanie asfaltem* (Revêtements en asphalte). *Karolina północna*. *Stany Zjednoczone*. (Caroline du Nord. E. U.). „Postęp w budowaniu dróg o podkładzie ze smoly ziemnej i o powleczeniu z piasku asfaltowego“ („Progrès dans la construction des routes à fondation au bitume et à revêtement en sable-asphalte“). [E. R. Olbrich. „Development of Bituminous-Base and Sand-Asphalt Pavement“]. New-York, The American City, mai 1924, p. 482—488, 9 ill.].—*Autobusy* (Autobus). *Francja* (France). „Francuska konstrukcja autobusów i autocar'ów“ („La construction française des autobus et autocars“). [Pierre Aulon, Ingénieur civil. Paris, Revue Universelle des Transports, 15 avril, 1 juin et 15 juillet 1924. Nr. 4, 7 et 10, p. 58—62, 105—107 et 154, 6 ill., 1 tableau]. — *Elektryczne wody ciężarowe* (Camions électromobiles). „Próby z elektrycznymi wozami ciężarowymi w Paryżu“ („Essais de camions électromobiles à Paris“). [„Tests of electric vehicles in Paris“]. London, Municipal Engineering and the Sanitary Record, 17 juillet 1924, p. 78, 26 lignes].—*Tramwaje* (Tramways) *Anglja* (Angleterre). „Dokładne rozważanie zagadnienia tramwajowego w Anglji“ (Etude très complète de la question des tramways en Angleterre“). [Thomas Molyneux. „Tramways“]. London, The Journal of the Institute and County Engineers, 6 mai 1924, p. 993—1011, 16 ill.].—*Tramwaje* (Tramways). *Departament Sekwany*. *Francja* (Seine. France). „Dwa nowe zarządzenia, pozwalające utrzymywać ruch tramwajowy na drogach, przez które przechodzą strażackie węże gumowe“ („Deux nouveaux dispositifs permettant de maintenir la circulation des tramways sur les chaussées traversées par les tuyaux d'incendie des pompiers“). [H. Morco. Paris, Revue Universelle des Transports, 15 mai 1924, Nr. 6, p. 90]. — *Koleje podziemne* (Métros). *Londyn*. *Anglja* (Londres. Angleterre). „Kolej podziemna w Londynie. Współczesne metody, stosowane w centralnych warsztatach naprawy w Acton“ („Une entreprise des chemins de fer souterrains de Londres. Les procédés modernes appliqués à l'atelier central de réparation d'Acton“). [„Underground Enterprise. The progressive System Applied to Railway Repairs

Concentration at Acton". London, The Electrician 15 février 1924, p. 192—194, 6 ill.].—*Dźwigi elektryczne* (Ascenseurs électriques). „*Osobowe dźwigi elektryczne dla podróżnych*” („Les ascenseurs électriques pour voyageurs”). [„Electric Passenger Lifts”. London, The Electrical contractor, mars 1924, p. 182].

VI. Higiena (Hygiène).

Statystyka śmiertelności (Statistique de la mortalité). *Stany Zjednoczone* (Etats - Unis). [„Improved Health Conditions in New - York City in the past 50 years”. Washington, Public Health Reports, 14 mars 1924, vol. 39, Nr. 11, p. 526—529]. — *Higiena szkolna. Ochrona oczu* (Hygiène scolaire. Protection des yeux). „*Szkoła dla dzieci o słabym wzroku w Kopenhadze*” („L'école pour enfants dont la vue est mauvaise à Copenhague”). [„De School voor slechtiende Kinderen te Copenhague”. Alphen, Gemeentebestuur, 28 mai 1924, Nr. 5, p. 256, 34 lignes]. — *Higiena szkolna. Ochrona oczu* (Hygiène scolaire. Protection des yeux). *New-York. Stany Zjednoczone* (New - York. Etats-Unis). „*Współpraca okulistów w celu zachowania wzroku dziecięcego*” („La coopération des oculistes dans la conservation de la vue chez les enfants”). [„The General Practitioners Cooperation in Sight Conservation Work”. New-York, Weekly Bull. of the Department of Health, 8 février 1924, vol. XIII, Nr. 6, p. 41—43]. — *Wychowanie fizyczne. Tereny dla gier ruchomych* (Education physique. Plaines de jeux). *Belgja* (Belgique) „*Tereny dla gier ruchomych w Belgji*” („Des plaines de jeux en Belgique”). [William Wieland. „Playground in Belgium”. New-York, The Playground, mai 1924, p. 110, 69 lignes]. — *Higiena społeczna* (Hygiène publique). „*Wydatki miejskie na higienę*” („Les dépenses municipales pour l'hygiène”). [Carl E. Mc. Combs. „Public Health Helps for Municipal Officials”. New-York. The American City, février 1924, vol. XXX, Nr. 2, p. 127—132, 3 ill.]. — *Higiena społeczna. Ruch międzynarodowy* (Hygiène publique. Mouvement international). „*Tymczasowa organizacja spraw higieny przy Lidze Narodów*” (L'oeuvre de l'organisation provisoire d'hygiène de la Société des Nations). [Léon Bernard, Prof. Paris, Revue d'Hygiène, mai 1924, Nr. 5, 16 pages]. — *Akuszerki* (Sages-femmes).—*Europa* (Europe). „*Zawodowe kształcenie akuszerki*” („Formation professionnelle des sages-femmes”) [Taliaferro Clark. „Training of Midwives”. Washington, Public Health Reports, 22 février 1924, vol. 39, Nr. 8, p. 341—348]. — *Szkarlatyna. Zapobieganie* (Fièvre scarlatine. Prophylaxie). *New-York. Stany Zjednoczone* (Etats-Unis). „*Leczenie szkarlatyny surowicą Dochez'a*” („La fièvre scarlatine traitée par le serum Dochez”). [„Scarlet fever treated with Dochez serum”. New-York, Weekly Bulletin of the Department of Health, 14 juin 1924, vol. XIII, Nr. 24, p. 177].

Przegląd wydawnictw miejskich

otrzymanych w m. październiku 1925 r.

„*Dziennik Zarządu m. st. Warszawy*” Nr. 86 z dn. 10/X — 25 roku: Zapomogi na wpisy szkolne (sprawozdanie z prac komisji zarządzającej funduszem miejskim na wpisy szkolne za dzieci pracowników miejskich w r. szkolnym 1924/25 i z podziału kredytów na ten cel przeznaczonych). Ruch służbowy.

„*Dziennik Zarządu m. Łodzi*” Nr. 41 z dn. 13/X—25 r.: Ustrój municypalny Londynu (przekład z „*Le Mouvement Communal Français*” Nr. 16/25). Protokół 22 posiedz. Rady m. Łodzi z dn. 24/IX — 25 roku. Sprawozdanie z działalności Wydziału Opieki Społecznej za kwartał II 1925 r. (szczegóły patrz dział Kroniki z życia miast w zeszycie niniejszym). Obwieszczenia i okólniki. Kronika miejska. Wykaz licytacji przymusowych za niewpłacone podatki.

„*Dziennik Rozporządzeń m. Krakowa*” Nr. 9 z dn. 30/IX r. b.: Przepisy służbowe dla pracowników Gminy stoł. król. miasta Krakowa. Przepisy o władzach dyscyplinarnych miejskich, oraz o postępowaniu dyscyplinarnem przeciwko pracownikom miejskim. Przepisy o kwalifikowaniu pracowników Gminy stoł. król. miasta Krakowa. Przepisy o prowadzeniu listy starszeństwa służbowego. Zestawienie roczne budowli wykonanych i do użytku oddanych w m. Krakowie w r. 1924. Wykazy policzbowania domów w niektórych ulicach. Wykaz konsensów budowlanych wydanych we wrześniu 1925 r. Ruch służbowy.

„*Dziennik Zarządu m. Lublina*” Nr. 26 z dn. 17/X — 25 r.: Uchwały Magistratu, powzięte na pos. dn. 12/X r. b. Ustawa o gminie miejskiej (d. c. tekstu projektu w brzmieniu ustalonym na VIII Og. Zjeździe Związku Miast Polskich). Sprawozdanie z loterii fantowej Związku Obrony Kresów Zachodnich w Poznaniu.

„*Tygodnik Toruński*” Nr. 43 z dn. 24/X r. b.: Polska Wystawa Rolnicza i Przemysłowa w Toruniu z r. 1874 — szkic monograficzny J. Królczyńskiego.

kowskiego (c. d.). Ruch służbowy. Obwieszczenia. Kronika. Ustawa o uzupełnieniu rozporz. Prezydenta Rzplitej z dn. 17/III—25 r. o przerachowaniu zobowiązań Skarbu Państwa z tytułu pożyczek państwowych oraz konwersji rzeczonych pożyczek (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 274) oraz rozp. Prezydenta Rzplitej z dn. 28/XII—24 r. (Dz. U. R. P. Nr. 114, poz. 1021).

„*Orędownik Urzędowy m. Bydgoszczy*“ Nr. 24 z dn. 21/X r. b.: Ogłoszenie Miejs. Urz. Policyjnego, dot. utrzymania czystości na ulicach. Rozporządzenie Policyjne w sprawie plagi tępienia szczurów. Rozp. policyjne dot. stłumienia pryszczycy. Rozp. polic. dot. środków ostrożności na czas trwania zarazy bydłowej pryszczycy. Obwieszczenie w sprawie wykonania połowu ryb na terenie Starej Brdy. Zgłoszenie przedmiotów znalezionych. Ostrzeżenie przed spożywaniem mleka w stanie nieprzegotowanym z powodu zarazy bydłowej. Przypomnienie rejestracji rocznika 1907. Komunikat Biura Generalnego dot. egzaminów na sekretarzy miejskich. Sprawozdanie Urzędu Stanu Cywilnego za czas od 28/IX do 3/X—25 r. Komunikat Krajowego Ubezpieczenia Ogniwego w Poznaniu. Ogłoszenie o Wyższym Studium Handlowem w Krakowie. Rozp. Policyjne o obowiązku meldowania. Kronika. Obliczenie zmiany kosztów utrzymania w Bydgoszczy w mies. wrześniu 1925 r.

„*Życie Samorządowe*“—dwutygodnik Magistratu m. Brześcia n/Bug.—Nr. 17—18 za m. wrzesień 1925 r.: Środki zaradcze (art. o obecnem życiu gospodarczem Polski). Dokoła reformy rolnej. Propaganda rzadkiego siewu. Wystawa — Pokaz w Kobryniu w dn. 11 i 12 października r. b. urządzana przez Sejmik Powiatowy i Tow. Rolnicze. Pokaz w Łohiszynie. Nieco o pracy Sejmiku Drohiczyńskiego—napisał Instruktor rolny Sejmiku. Zestawienie Rachunkowe za czas od 24 października 1924 roku do dn. 31 sierpnia 1925 roku Drohiczyńskiego Powiatowego Banku Spółdzielczego z ograniczoną odpowiedzialnością w Drohiczynie Poleskim. Szkoły i Kursy Zawodowe w Polsce (cyfry dotyczące ilości tych szkół). Sprawozdanie z ukończenia 4-go 6-tygodniowego kursu dla posterunkowych w Sarnach. Sprawozdanie z ukończenia XII kursu szkoły przodowników P. P. w Brześciu n/Bugiem. Zebranie Związku Inwalidów Wojennych (Sprawozdanie). Towarzystwo popierania Przemysłu Ludowego (sprawozdanie z posiedzenia). Parlament kościołów chrześcijańskich (korespondencja ze Sztokholmu). Mikroskop czasu (opis nowego przyrządu do zdjęć kinematograficznych). Z książek i czasopism. Zgoda z wodą (art. o regulacji rzek, wodociągach i t. p.). Kronika zagraniczna. Produkcja nafty w Polsce i rynki zbytu. Różne.

„*Gazeta Zgierska*“ Nr. 19 z dn. 3/X r. b.: Sprawozdanie z tygodnia lotniczego w Zgierzu. Sygnały ręczne przy regulowaniu ruchu samochod-

wego i kołowego. W sprawie broni palnej flowerów. Sprawozdanie z posiedzenia Rady Miejskiej z dn. 17/IX r. b. Ogłoszenia i obwieszczenia.

Nr. 20 z dn. 17/X r. b.: Komunikat wydany przez Komitet Wykonawczy Banku dla Handlu i Przemysłu w Warszawie. Sprawozdanie z pos. Rady M. dn. 17/IX r. b. (dokończenie). Sprawozdanie z pos. Rady M. dn. 24/IX r. b. Ogłoszenia i obwieszczenia urzędowe. Bilans surowy Banku Przemysłowców Zgierskich na dz. 1/VII—25 r.

„Miesięcznik Statystyczny Magistratu m. Łodzi” Nr 1—3 za m. styczeń—marzec r. b. zawiera następujące działy: I Meteorologja. II Demografja. III Zdrowotność. IV Miejska Opieka Społeczna. V Szkolnictwo powszechne. VI Finanse miejskie. VII Apropowizacja. VIII Ceny. IX Komunikacje. X. Pożarnictwo. XI Przystępczość.

„Wiadomości Statystyczne m. Poznania” Nr. 8 za m. sierpień r. b. I Naturalny ruch ludności. II Zmiany miejsca zamieszkania. III Stan zaludnienia. IV Zdrowotność. V. Nieruchomości; stosunki mieszkaniowe. VI Zamożność i ubóstwo. VII Praca. VIII Apropowizacja mięsna. IX Ceny artykułów pierwszej potrzeby. X Varia.

„Kwartalnik Statystyczny m. Sosnowca” Nr 1 za m. styczeń—marzec r. b. i Nr. 2 za m. kwiecień—czerwiec r. b. zawierają stałe działy: I Spostrzeżenia meteorologiczne. II. Ruch ludności. III Zdrowotność. IV Szkolnictwo. V Działalność Ochotniczej Straży Ogniowej. VI Działalność Rzeźni Miejskiej. VII Opieka Społeczna. VIII Przegląd cen rynkowych artykułów pierwszej potrzeby. IX Działalność Miejskiego Wydziału Budowlanego. X Wykaz wpływów i wydatków Magistratu. XI Działalność Państw. Urzędu Pośrednictwa Pracy. XII Informacje bieżące.

„Życie Urzędnicze“.

Ukazał się październikowy numer „Życia Urzędniczego“, organu Zarządu Głównego Stowarzyszenia Urzędników Państwowych. Prócz stałych działów sprawozdawczych i judykatury w sprawach urzędniczych numer wypełniają artykuły: J. Kożuchowski—Solidarność i spółdzielnia, T. Szturm de Sztrem—Dlaczego Urzędnicy są przeciwni inflacji? oraz notatki: Z powodu okólnika w sprawie urzędników—studentów—St. S. Zadania Stowarzyszeń urzędniczych w województwie Poznańskim—Z. Jaworskiego i ocena książki Wł. Radwana: Postulaty w sprawie ustroju szkolnictwa—przez S. Czerwińskiego.

Komunikat Komitetu Budowy Domu dla Inwalidów

Warszawa, Miodowa 19 m. 19, tel. 120-49.

„PROGRAM BUDOWY“.

Podjęta przez Związek Inwalidów Wojennych myśl wzniesienia w Stolicy Rzeczypospolitej wielkiego gmachu „Domu Inwalidów“ doczeka się niebawem zrealizowania. Przy Związku ukonstytuował się już bowiem Komitet Budowy „Domu Inwalidów“, którego zadaniem jest gromadzenie funduszków na koszty związane z tą budową.

„Dom Inwalidów“ stanie na Żoliborzu, tuż przed kolonją oficerską na przyszłym Placu Inwalidów, z piękną perspektywą z alei Gwardji łączącej ten plac z Cytadelą Będzie to olbrzymi gmach, dwupiętrowy w kształcie łuku o formie klasyczej. Mieścić będzie oprócz biur Zarządu Głównego Związku Inwalidów — warsztaty, internat dla sierot po inwalidach internat dla studentów i uczniów inwalidów i dzieci tychże, dalej — czytelnię i bibliotekę, hotel dla przyjezdnych członków Związku, internat przytułek dla inwalidów potrzebujących pomocy lekarskiej i stałej opieki, szpital-sanatorium, kaplicę, warsztaty i t. d.

Koszt budowy całego gmachu wyniesie 5 — 8 milionów zł. Suma ta zebrana będzie głównie z ofiar publicznych w postaci nabywania „Cegiełek“ jednozłotowych, których sprzedaż rozpocznie się niebawem na całym obszarze Państwa.

Budowa „Domu Inwalidów“, który będzie niewątpliwie prawdziwą ozdobą stolicy, rozpocznie się na wiosnę roku przyszłego i potrwa 4—5 lat. Prowadzona zaś będzie w ten sposób, że już w pierwszym roku uruchomione zostaną i następnie stopniowo — w miarę postępu te części robót — oddawane będą do użytku te części gmachu, które mieścić będą najważniejsze instytucje inwalidzkie.

SPÓŁDZIELNIA ARCHITEKTONICZNA

PRACOWNIKÓW ZAKŁADU ARCHITEKTURY POLSKIEJ w WARSZAWIE

pod kierownictwem inżynierów i architektów dyplomowanych

wykonywa

PROGRAMY, SZKICE i PROJEKTY:

1. REGULACJI MIAST,

2. PARCELACJI i ZABUDOWANIA

nowych założeń, np. uzdrowisk, miast-ogrodów,
kolonij mieszkaniowych, nowych dzielnic miejskich etc.;

szkice, projekty, kosztorysy i rysunki wykonawcze:

1. gmachów użyteczności publicznej, jak np. SZPITALI, SZKÓŁ, kąpielisk, koszar etc.,
2. KONSERWACJI gmachów zabytkowych,
3. BUDYNKÓW PRZEMYSŁOWYCH,
4. domów mieszkalnych i budynków gospodarczych,

oraz podejmuje się

KIEROWNICTWA ROBÓT BUDOWLANYCH.

BIURA i PRACOWNIE SPÓŁDZIELNI ARCHITEKTONICZNEJ

mieszczą się

w WARSZAWIE, ul. NOWY-ŚWIAT Nr. 21.

TELEFONY: 258-53 i 121-38. :::: KONTO w P. K. O. 10-491.

POLSKI GRANIT

Kostki brukowe,

Krawężniki,

Kamień łamany,

Bloki mostowe,

Bloki pomnikowe,

Stopnie schodowe,

Szuter tłuczony

i t. d.

Dostarcza z własnych kamieniołomów

FIRMA

„PEKAM”

LWÓW, LINDEGO 3.

Kopalnie kamienia Płaskowca Szydłowieckiego i Tartak
do rżnięcia kamienia

Antoniego RZESZOWSKIEGO

we wsi Smilowie, poczta Szydłowiec Województwo Kieleckie.

Dostawa z najlepszego piaskowca kamienia budowlanego stosownie do wymiarów, płyt balkonowych i grobowych, schodów, balustrad, kolumn; płyt i bloków na oblicówkę domów, do budowy kościołów, mostów kolejowych. Specjalnie twardy kamień dla urządzeń kanalizacyjnych. Dostawa krawężników—bort, trotuaru, posadzki, kamienia murowego i innych.

Ekspedycja ze stacji Jastrząg, kolei Dyrekcji Radomskiej.

ROK 1907 ZAŁOŻENIA.

BIURO BUDOWLANE i HANDLOWE „ARCHITEKT”

Sp. z ogr. odp.

TELEFON № 247.

ZAMOJSKA № 4 (dom własny)

W LUBLINIE

Projekty i kosztorysy architektoniczne. Całkowite przedsiębiorstwa budowlane. Roboty żelbetowe. Projekty i budowa dróg i mostów Centralne ogrzewania, kanalizacja i wodociągi, kamery dezynfekcyjne, filtry biologiczne, suszarnie i t. p. Z działu techniki sanitarnej.

Ważniejsze roboty, wykonane przez

firmę „ARCHITEKT”.

- 1) Gmach żelbetowy ze skarbcem i safes'ami dla Banku Ziemi Polskiej w Lublinie.
- 2) Szosa na odcinku Lublin-Kraśnik.
- 3) Most drewniany na Czarniejówce.
- 4) Kąpiele „Syrena” w Lublinie z kompletnym wewnętrznym urządzeniem i centralnym ogrzewaniem.
- 5) Wodociągi i kanalizacja 2-ch Miejskich Szkół Powszechnych w Lublinie.
- 6) Kamera Dezynfekcyjna w Lublinie.
- 7) Filtry biologiczne dla 2-ch Szkół Miejskich w Lublinie.
- 8) Dwór w majątku „Krzywda”.
- 9) Dom dochodowy 4-o piętrowy w Lublinie Krak.-Przedmieście 47.